

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อความรับผิดชอบ
ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนดารีกา กรุงเทพมหานคร

ผู้ศึกษา นางสาวเดือนใจ อินทรีย์ **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน ปีการศึกษา 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์แบบโครงการ

กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล
ปีที่ 3 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนดารีกา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คนได้มา
โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ และ
แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีความรับผิดชอบ
สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ความรับผิดชอบ เด็กปฐมวัย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน อาจารย์ที่ปรึกษาในวิชาเอกปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ มาโดยตลอด ทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ สมาน ถาวรรัตนะวนิช อาจารย์ บุญนาค ทับทิมไทย ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไข และให้คำแนะนำเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดาริกา ปุณณกันต์ อาจารย์ ศรีกระจำง สุธุม ครูโรงเรียนดารีกา เด็กทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้ให้การสนับสนุน และ จำสิบเอกจำเริญ พิสิท ที่ช่วยตรวจความถูกต้องเกี่ยวกับการพิมพ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

เตือนใจ อินเทียง

กรกฎาคม 2547

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
สมมติฐานของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	4
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	4
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ.....	19
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	28
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	38
สรุปการวิจัย.....	38
อภิปรายผล.....	39
ข้อเสนอแนะ.....	42
บรรณานุกรม.....	45
ภาคผนวก	
ก คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	51
ข แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ.....	73
ค แบบประเมินคุณภาพของเครื่องมือ.....	75
ง ภาพประกอบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	77
ประวัติผู้วิจัย.....	81

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 กิจกรรมในการสอนแบบโครงการ	12
ตารางที่ 2.2 ข้อควรคำนึงถึงสำหรับครูในการจัดประสบการณ์.....	16
ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนรายคู่ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ แบบโครงการ.....	33
ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังการทดลอง การจัดประสบการณ์แบบโครงการ.....	34

๗

สารบัญญภาพ

หน้า

ภาพที่ 4.1 กราฟแสดงคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย.....	35
---	----

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพประชากร โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ เด็กในวัยนี้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กในช่วงต่อไป เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรปลูกฝังในตัวเด็ก ทั้งนี้เด็กที่มีความรับผิดชอบ จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ (จามรี สุวานันท์ 2545: 10) ซึ่ง ฌูจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542: 13 – 14) กล่าวถึงความรับผิดชอบว่า มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เช่น การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การทำงานที่ได้รับมอบหมาย การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง การตัดสินใจ การมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง การเห็นคุณค่าและความสามารถของตน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เป็นต้น แต่เนื่องจากสภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปทำให้ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน มอบความดูแลรับผิดชอบให้กับโรงเรียนหรือสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นผู้ดูแลแทน เด็กส่วนใหญ่มีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น อาบน้ำ ใสเสื้อผ้า ใสถุงเท้า รองเท้า รับประทานอาหาร ฯลฯ พี่เลี้ยงเป็นผู้ทำให้ นอกจากนี้เด็กยังได้รับการตามใจ ต้องการสิ่งใดต้องได้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง พี่เลี้ยงจัดมาให้ เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ร่วมกับเพื่อนในโรงเรียน เด็กจะเกิดปัญหาไม่ยอมช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันรอให้ครูทำให้ ปัญหาการทำงาน และเล่นร่วมกับเพื่อน ไม่ยอมทำงานตามที่กลุ่มมอบหมายหน้าที่ให้ การเล่นของเล่นร่วมกับเพื่อนเล่นแล้วไม่ช่วยเพื่อนเก็บ ถึงเวลาเก็บของเล่นขออนุญาตไปห้องน้ำหรือดื่มน้ำ ถึงแม้โรงเรียนจะปลูกฝังนิสัยความรับผิดชอบต่อเด็ก แต่ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีความอดทนรอคอย ไม่เอาใจใส่ เด็กขาดแบบอย่าง ขาดแรงเสริมจึงทำให้การปลูกฝังนิสัยความรับผิดชอบต่อตนเองขาดความต่อเนื่อง (ฌูจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ 2542: 3)

พฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ทำให้เห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบในการทำงาน และเล่นร่วมกับเพื่อน จึงควรส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเด็กปฐมวัย การที่จะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตัวเองโดยไม่มีที่บังคับ ให้พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองเกิดขึ้นโดยการสมัครใจ และการจัดประสบการณ์ที่เด็กสามารถสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองตามความต้องการ

ของเด็กได้ คือ การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ที่让孩子ได้ศึกษา สืบค้นอย่างลุ่มลึกในหัวข้อที่เด็กสนใจ เด็กสามารถเลือกกิจกรรมร่วมกันวางแผน สืบค้น แก้ปัญหา ด้วยตัวเอง

จากสาระสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การจัดประสบการณ์แบบโครงการว่ามีผลต่อความรับผิดชอบของเด็กระดับปฐมวัยหรือไม่อย่างไร จึงได้นำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

3. สมมุติฐานของการวิจัย

หลังการทดลองจัดประสบการณ์แบบโครงการ เด็กปฐมวัยมีความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 30 คน โรงเรียนดาริกา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กปฐมวัย ชาย หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนดาริกา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

4.2.1 ตัวแปรอิสระ คือ การจัดประสบการณ์แบบโครงการ

4.2.2 ตัวแปรตาม คือ ความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การจัดประสบการณ์แบบโครงการ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้ สืบค้นอย่างลุ่มลึก ในหัวข้อที่เด็กสนใจ มีการวางแผน แก้ปัญหาและทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ

5.2 ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงการรู้จักหน้าที่และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับตนเองและกลุ่มโดยไม่ต้องเตือน แบ่งออกได้ดังนี้

1) **ความรับผิดชอบต่อตนเอง** ได้แก่ ช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่เมื่อใช้เสร็จ สนใจและทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

2) **ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม** ได้แก่ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน ปฏิบัติตามกฎข้อตกลงของกลุ่ม และเก็บรักษาของใช้ของเล่นเข้าที่เมื่อทำงานหรือเล่นเสร็จ

5.3 เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนคาริกา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้แนวทางสำหรับครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่ส่งเสริมความรับผิดชอบในระดับปฐมวัยศึกษา

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
 - 1.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
 - 1.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
 - 1.3 ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
 - 1.4 บทบาทครูในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
 - 2.1 ความหมาย และความสำคัญของความรับผิดชอบ
 - 2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
 - 2.3 ประเภทของความรับผิดชอบ
 - 2.4 แนวทางในการส่งเสริมความรับผิดชอบ
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการสอนแบบหนึ่งที่ได้กลุ่มวัยมีโอกาสได้เรียนรู้โดยการสืบค้นอย่างลึกในหัวเรื่องที่เด็กสนใจ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ไว้หลากหลายดังนี้

ชาร์ด (Chard, 1998 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌมจันทร์ 2544: 21) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ คือ การเรียนการสอนที่让孩子ได้ศึกษาอย่างลุ่มลึกในหัวเรื่องที่เด็กสนใจ ซึ่งอาจทำการศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้

เฮนรี (Henry, 1994 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌมจันทร์ 2544: 22) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการเลือกหัวเรื่องที่ตนสนใจ ได้สืบค้นข้อมูลอย่างเป็นกระบวนการ โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โครงการที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลงานรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ โดยครูมีบทบาท เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ

ยุทธพงษ์ โกยวรรณ (2540) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็น กิจกรรมเน้นให้เด็กเป็นผู้คิดค้น วางแผน และลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ โดยอาศัยเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ การกระตุ้นการทำงานจากครูหรือผู้เชี่ยวชาญ ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และ คอยชี้แนะปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

วัฒนา มัคคสมัน (2539) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการ จัด กิจกรรมการเรียนการสอน ภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตร ให้ความสำคัญแก่เด็ก สร้างความรู้สึกรักมั่น คง กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าลงมือทำ โดยครูเป็นผู้ให้ความสนับสนุน ช่วยเหลือ ไม่เป็นผู้ถ่ายทอด ความรู้ แต่จะเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมของห้อง และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรม ให้โอกาสเด็กได้ค้นพบ และเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับสถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ ต่าง ๆ

เปลว ปุริสาร (2543) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นรูปแบบ การจัดการประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ จากการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง จากเรื่องที่เด็กสนใจ เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ เด็กได้ร่วมมือกันวางแผนกำหนด แนวทางการเรียนรู้ และใช้ระยะเวลาตามความต้องการของเด็ก

เยาวพา เตชะคุปต์ (2544) ให้ความหมายการจัดประสบการณ์แบบโครงการว่า เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ ที่ตนสนใจ มีการวางแผน การช่วยกันทำงาน การ ลงมือปฏิบัติ การศึกษาจากของจริง การทดลอง การสังเกต การตั้งสมมติฐาน การคาดคะเน โดยกิจกรรมจะง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็ก และเป็นกิจกรรมที่มาจากความคิดของเด็กเอง

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้ สืบค้น อย่างลุ่มลึก ในหัวข้อที่เด็กสนใจ มีการวางแผน แก้ปัญหา และทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ

1.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ได้พัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีของ นักการศึกษาที่สำคัญดังนี้

1.2.1 แนวคิดในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1) *แนวคิดแบบทีพัฒนิยม (Progressive)* ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) (Edwards; Gandini; and Forman, 1993: 151 – 169 อ้างถึงใน อำพวรรณ เนียมคำ 2545: 23) แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและต้องการพึ่งพาตนเอง

เด็กควรมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็น ได้เรียนรู้จากการกระทำ และมีประสบการณ์ตรงกับ สิ่งแวดล้อม ได้เล่นอย่างอิสระ และมีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) แนวคิดของ เฟรดคริก เฟอร์เบล (Friedrich Froebel) ผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของโลกเสนอแนวคิดที่ว่า โรงเรียนควรเป็นสถานที่ที่เด็กได้เรียนรู้และทำงานร่วมกันช่วยเหลือกันในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป (ปีทมา สุภกานี 2545: 31)

3) แนวคิดของวิลเลียม คิลแพททริก (William Kilpatrick) ได้นำแนวคิดของคิวอี้มาประยุกต์ใช้ โดยทำการทดลองวิธีการสอนแบบโครงการ พบว่าเด็กเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อเด็กได้วางแผนร่วมกัน มีอิสระในการตัดสินใจ ทำสิ่งที่ตนต้องการ เด็กพัฒนาศักยภาพตนเอง สูงขึ้น การสอนแบบโครงการ คือ หัวใจสำคัญของกิจกรรมทุกกิจกรรมในการเรียนรู้ของเด็ก (Knoll, 1966: 193 - 223 อ้างถึงใน เปลว บุรีสาร 2543: 16)

1.2.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1) ทฤษฎีความคิดและภาษาของไวโกตสกี (Vygotsky)

ไวโกตสกี เชื่อว่าภาษามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิดรวบยอดของเด็ก ถ้า สิ่งแวดล้อมทางภาษาที่เด็กเติบโตขึ้นมา มีลักษณะเรียบง่าย เด็กจะพัฒนาความคิดเป็นแบบง่าย ๆ แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมทางภาษามีความซับซ้อน เด็กจะพัฒนาความคิดซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งพัฒนาการทางภาษา แบ่งเป็น 4 ขั้น ดังนี้ (อุทัย บุญโท 2544: 15)

ขั้นที่ 1 ระยะตั้งต้นหรือระยะธรรมชาติ (Primitive or Natural stage) ระยะแรกเกิดถึง 2 ขวบ ลักษณะการพูดที่ไม่ใช้สติปัญญา มี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการเปล่งเสียงแสดงอารมณ์ ลักษณะที่สองเป็นการเปล่งเสียงแสดงอารมณ์บวกกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และลักษณะที่สามเป็นการเปล่งเสียงไม่เกี่ยวกับความคิด เป็นคำพูดแรกของเด็กซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งของหรือความต้องการ

ขั้นที่ 2 ระยะจิตวิทยาไร้เดียงสา (Naive Psychology) เด็กค้นพบว่าคำ มีหน้าที่ในลักษณะสัญลักษณ์ เด็กค้นพบโดยการถามหาข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ระยะการพูดโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric Speech) พบในเด็กปฐมวัย ไวโกตสกีมองว่าเด็กไม่เพียงแต่คิดที่จะพูดเท่านั้น แต่เด็กพูดกับตนเอง และยังมีอิทธิพลต่อสิ่งที่คิด สองอย่างรวมกันมีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 4 ระยะเติบโตเข้าสู่ภายใน (Ingrowth) เด็กเรียนรู้ที่จะใช้ภาษาของตนเองในรูปของการพูดที่ไม่มีเสียง คิดโดยอาศัยความจำที่มีเหตุผล ใช้ทั้งการพูดภายนอกและภายในซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิด

ไวกอตสกีเชื่อว่าเด็กเกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาสติปัญญาและทัศนคติ เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อเด็กเผชิญกับปัญหา และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามลำพัง การได้รับความช่วยเหลือ แนะนำจากผู้ใหญ่หรือจากการทำงานร่วมกันกับเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่า จะทำให้เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ และเกิดการเรียนรู้

2) ทฤษฎีการพัฒนาด้านสติปัญญาและความคิดของเพียเจต์ (Piaget)

ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาด้านสติปัญญาและความคิด คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิดอย่างต่อเนื่อง เพียเจต์จำแนกกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางสติปัญญาและความคิดไว้ 2 กระบวนการ คือ

1. การจัดระบบโครงสร้าง คือ ความสามารถในการจัดระบบความคิดของตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน

2. การปรับตัว คือ การปรับสภาพความไม่สมดุลทางความคิดให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม รอบ ๆ ตัว โครงสร้างสมองถูกจัดระบบให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีรูปแบบของความคิดเกิดขึ้น

เพียเจต์ ได้แบ่งระดับพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น พัฒนาการทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ ขั้นที่ 1 และ ขั้นที่ 2 มีดังนี้ (พรณี ช. เจนจิต 2538: 137 – 148)

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory Motor Stage) ตั้งแต่แรกเกิด ถึง 2 ขวบ เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยการใช้ประสาทสัมผัสและจากสิ่งของที่เด็กมีประสบการณ์ตรง กิริยาที่เด็กพบโดยบังเอิญจะถูกกระทำซ้ำ และนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

2. ขั้นการคิดก่อนการปฏิบัติการ (Preoperational Stage) อายุประมาณ 2 – 7 ปี ความสามารถทางภาษาของเด็กเพิ่มขึ้น เพราะพูดและใช้ภาษาได้ก่อนข้างมีประสิทธิภาพเรียนรู้และเข้าใจโลกรอบตัวโดยใช้ประสบการณ์ทางตรง ความสามารถทางสมองพัฒนาในด้านการคิดการใช้เหตุผล การจำ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดรวบยอด ซึ่งวางรากฐานมาจากขั้นที่ 1 เด็กรู้จักคิดแบบจินตนาการ และยังรู้จักคิดแบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Relation) รู้จักแบ่งแยกลำดับ จัดหมวดหมู่ แต่เด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เด็กจะคิดหรือมองเฉพาะทัศนะของตนเองเท่านั้น

จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้น ครูต้องมีความเข้าใจในลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ สภาพแวดล้อมในสังคมทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดและเกิดความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ ขึ้น

3) **ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพของโรเจอร์** (Rogers, 1994 อ้างถึงใน วัฒนา มัคคสมัน 2539: 13)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อเด็กรู้จักตนเองและเชื่อมั่นในตนเอง ได้รับการปฏิบัติจากผู้ที่มีความสำคัญต่อเขา อย่างให้เกียรติและเคารพความรู้สึก เด็กสามารถจะพัฒนาศักยภาพของตนเองขึ้นมา จนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ครูต้องมีความศรัทธาและความเชื่อ ให้ความไว้วางใจ เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวิธีการที่จะเรียนเอง เคารพความรู้สึกและความคิดเห็นของเด็ก เข้าใจในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ให้โอกาสเด็กได้ตัดสินใจ ได้รับประสบการณ์ตรง ส่งเสริมให้มีความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาศักยภาพในตัวของเด็กเอง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการแสดงให้เห็นว่า เด็กมีความสามารถในการจัดระบบพัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอน เด็กสามารถจะพัฒนาศักยภาพของตนเองขึ้นมาได้ด้วยตัวเด็กเอง โดยครูเป็นผู้ให้โอกาสเด็กได้ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น ได้เรียนรู้จากการกระทำ มีโอกาสช่วยเหลือกัน วางแผนร่วมกัน และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

1.3 ลักษณะการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการมีลักษณะการจัดที่แตกต่างจากการสอนแบบปกติ ซึ่งแคทซ์และชาร์ด (Katz & Chard, 1994 อ้างถึงใน ปีพมา ศุภกานันต์ 2545: 36 - 37) ได้เปรียบเทียบการสอนแบบปกติ (systematic instruction) กับการสอนแบบโครงการไว้ ดังนี้

1. การสอนแบบปกติ เป็นการแสวงหาความรู้ทักษะที่ใช้แรงจูงใจภายนอก ขณะที่การสอนแบบโครงการเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะที่มีอยู่และใช้แรงจูงใจภายในตัวเด็กเอง
 2. การสอนแบบปกติ เด็กทำงานเพื่อหวังรางวัล หวังคะแนนจากครู ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กทำงานเพราะความต้องการและสนใจของเด็กเอง
 3. การสอนแบบปกติ ครูเลือกกิจกรรม เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กเป็นคนเลือกทำกิจกรรมหลากหลาย
 4. การสอนแบบปกติ ครูถ่ายทอดความรู้สู่เด็ก ขณะที่การสอนแบบโครงการเด็กจะถูกลมองว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ
 5. การสอนแบบปกติ ครูเป็นผู้สร้างเด็กให้เกิดการเรียนรู้ มีผลสำเร็จทางการเรียนที่ดี ขณะที่การสอนแบบโครงการ ทั้งครูและเด็กสร้างการเรียนรู้และผลสำเร็จทางการเรียน
- ดังนั้นการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการประยุกต์ทักษะนำมาใช้ ต้องการแรงจูงใจจากภายใน ความสนใจของเด็ก และการให้เด็กมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมความพยายาม และเป็นแรงจูงใจภายในที่สำคัญ เด็กสามารถเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดเตรียมโดยเด็กเป็น

ผู้เชี่ยวชาญมีครูเป็นผู้แนะนำ เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และประเมินความสำเร็จของตนเองร่วมกับครู

1.3.1 การเลือกหัวเรื่องของโครงการ

ในการเลือกหัวเรื่องสำหรับการจัดประสบการณ์แบบโครงการครูต้องสังเกตว่าเด็กสนใจเรื่องใด และพิจารณาหัวเรื่องของโครงการ ชาร์ด (Chard, 2000 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌิมจันทร์ 2544: 43) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการควรพิจารณาคัดเลือกหัวเรื่องตามเกณฑ์ ดังนี้

1. หัวเรื่องมีความน่าสนใจสำหรับเด็กแค่ไหน
 2. หัวเรื่องเป็นสิ่งที่อยู่ในโลกของความเป็นจริงไหม
 3. เด็กมีประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องมาก่อนหรือไม่
 4. เด็กสามารถใช้ประสบการณ์ตรงได้มากแค่ไหน
 5. เด็กต้องพึ่งพาผู้ใหญ่หรืออาศัยหนังสือในการสืบค้นข้อมูลมากน้อยแค่ไหน
 6. ใครคือผู้ที่สามารถจะมาพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับโครงการที่เด็กทำที่โรงเรียนได้
 7. หัวเรื่องมีความหลากหลายของข้อคำถามที่เด็กต้องการค้นคว้าหาคำตอบหรือไม่
 8. เด็กมีโอกาสในการค้นหาคำตอบจากข้อคำถามของตนเองไหม
 9. หัวเรื่องนั้นสามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้เด็กได้นำเสนอสิ่งที่เขาค้นพบหรือไม่
 10. เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติตามกฎในการเล่นบทบาทสมมติหรือไม่
 11. มีสถานที่ หรืออาคารที่ใหญ่พอสำหรับการทำโครงการของเด็กหรือไม่
 12. อะไรคือสิ่งที่จะให้เด็กนับ วัด หรือ เปรียบเทียบ
 13. มีการวางโครงร่าง สี พื้น ที่ หรือเปลี่ยนแปลงขนาดของโครงการได้อย่างไรบ้าง
 14. ครูต้องใช้วิธีการอย่างไรในการจูงใจผู้ปกครอง
 15. ถ้าหัวเรื่องนั้นได้รับความสนใจในระยะสั้น ควรมีโครงการใหม่ตามมาหรือไม่
- แคทซ์ (Katz, 2001 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌิมจันทร์ 2544: 43) กล่าวว่า หัวเรื่องที่ทำให้เด็กประสบผลสำเร็จในการทำโครงการควรมีลักษณะ ดังนี้
1. หัวเรื่องมีความเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม และเด็กสามารถมีประสบการณ์ตรงในการสืบค้นหาข้อมูลได้
 2. หัวเรื่องมีความสอดคล้องและสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของเด็กได้
 3. หัวเรื่องมีแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นที่สามารถสืบค้นหาข้อมูลได้ง่าย
 4. เด็กสามารถลงมือกระทำด้วยตัวเองได้มากที่สุดและอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่น้อยที่สุด

5. เด็กสามารถแสดงผลงานเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้เรียนรู้เหมาะสมกับวัยของตน
6. หัวเรื่องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้ปกครองและผู้บริหารให้การสนับสนุนได้
7. หัวเรื่องนำไปสู่การเรียนรู้อย่างลุ่มลึกและนำไปสู่การถ่ายโยงของทักษะต่าง ๆ สอดคล้องกับตัวเด็กและครอบครัว

วรนาท รักสกุลไทย (2544) กล่าวว่าในการคัดเลือกหัวเรื่องของโครงการนั้นควรพิจารณาตามเกณฑ์ในการคัดเลือกหัวเรื่อง ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่อยู่ในโลกปัจจุบัน
2. เป็นเรื่อง que เด็กเคยมีประสบการณ์มาแล้ว
3. เป็นเรื่อง que เด็กให้ความสนใจ
4. เป็นเรื่อง que เปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงในการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

5. เป็นเรื่อง que มีแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น
 6. เป็นเรื่อง que เปิดโอกาสในการร่วมมือกันทำงาน
 7. เป็นเรื่อง que เปิดโอกาสสำหรับการสร้างและเล่นบทบาทสมมุติ
 8. เป็นเรื่อง que สัมพันธ์กับจุดประสงค์ของหลักสูตร
 9. เป็นเรื่อง que เด็กมีโอกาสประยุกต์ใช้ทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้
 10. เป็นเรื่อง que ผู้ปกครองมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการได้
- โดยสรุป ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ หัวเรื่องควรเป็นเรื่องที่อยู่ในโลกปัจจุบัน เด็กมีความสนใจ มีโอกาสในการค้นหาคำตอบ โดยการ ใช้คำถามของตนเองและเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม

1.3.2 เวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

เวลาที่ใช้ในการจัดทำโครงการมีความยืดหยุ่นขึ้นอยู่กับ การดำเนินการตามขั้นตอนชาร์ด (Chard, 2000 อ้างถึงใน สมสุตา มัชฌิมจันทร์ 2544: 48) ได้กล่าวถึงการจัดเวลาในการจัดประสบการณ์แบบโครงการว่า การจัดเวลาต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความจำกัดหรือความยืดหยุ่น (Fixed or Flexible) ควรดูว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือในการคาดการณ์และการจัดการกับเวลามากแค่ไหน
2. ระยะเวลา (Pace) ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการ ความสนใจ พลังของเด็กและลักษณะของงาน
3. ความถี่ (Frequency) พิจารณาตามความต้องการของเด็ก
4. คุณภาพ (Quality) พิจารณาตามลักษณะของเด็กและลักษณะของงาน

5. การตกลงกันในกลุ่ม (Negotiated) หลังจากตกลงกันแล้ว ครูควรเป็นผู้ นำเป็นผู้ดำเนินการ ให้คำแนะนำ และตัดสินใจ

6. เวลาที่ได้รับอนุญาต (Time Allowance) ขึ้นอยู่กับความสนใจในการทำกิจกรรมของเด็ก

7. การแสดง (Stages) คือ งานที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยผ่านช่วงเวลาในขั้นต่าง ๆ หลายขั้น

สำหรับ วัฒนา มัคคสมัน (2544) กล่าวว่า เวลาในการสอนแต่ละโครงการ ไม่สามารถกำหนดเวลาได้แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก บางโครงการใช้เวลา 1 – 2 วัน บางโครงการอาจใช้เวลาในการทำกิจกรรม 3 – 4 เดือน ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก และความเหมาะสมของโรงเรียน

นอกจากนี้ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2544) กล่าวว่า เวลาในการทำโครงการนั้นต้องมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ครูเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้กำหนดตารางเวลาในการวางแผนการทำกิจกรรมและโครงการ เด็ก ๆ สามารถทำกิจกรรมหรือทำโครงการให้ลุล่วงโดยไม่ต้องเร่งรีบ

ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก

1.3.3 ลักษณะกิจกรรมในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีลักษณะกิจกรรมที่สำคัญอยู่ 5 ลักษณะ ดังนี้ (พัชรี ผลโยธิน 2542: 81 – 82)

1. การอภิปรายกลุ่ม การพบปะสนทนากันในกลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ทั้งชั้น ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. การศึกษานอกสถานที่หรืองานภาคสนาม ในระยะแรกครูอาจพาไปทัศนศึกษานอกห้องเรียน เรียนรู้สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่อยู่รอบบริเวณโรงเรียน เช่น ร้านค้า ถนน ป้ายสัญญาณงานบริการต่าง ๆ ช่วยให้เด็กพบปะกับบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวเรื่องที่เด็กสนใจ ซึ่งถือเป็นประสบการณ์เรียนรู้ขั้นแรกของงานศึกษาค้นคว้า

3. การนำเสนอประสบการณ์เดิม เด็กสามารถทบทวนประสบการณ์เดิมในหัวเรื่องที่ตนสนใจ มีการอภิปราย แสดงความคิดเห็นในประสบการณ์ที่เหมือนหรือแตกต่างกับเพื่อน รวมทั้งแสดงคำถามที่ต้องการสืบค้นในหัวเรื่องนั้น ๆ

4. การสืบค้น งานโครงการเปิดกว้างให้ใช้แหล่งค้นคว้าข้อมูลอย่างหลากหลายตามหัวเรื่องที่สนใจ เด็กสามารถสัมภาษณ์พ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคคลภายในครอบครัว

เพื่อนนอกโรงเรียน ศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์วิทยากรท้องถิ่น หรือใช้หนังสือในชั้นเรียนในห้องสมุดทำการค้นคว้า

5. *การจัดแสดง* ทำให้หลายรูปแบบ ใช้ฝาผนังหรือป้ายจัดแสดงงานของเด็ก เป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ที่ได้จากการสืบค้น หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่าโครงการที่ทำแก่ผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียน

วรนาท รักสกุลไทย (ม.ป.ป. อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌมจันทร์ 2544: 47) ได้สรุปกิจกรรมในการสอนแบบโครงการ จำแนกตามระยะเวลาของกิจกรรม ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 กิจกรรมในการสอนแบบโครงการ

ระยะเวลา กิจกรรม	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3
การอภิปราย	ช่วยกันระดมความรู้ในหัวเรื่องจากประสบการณ์เดิมและปัจจุบัน	เตรียมงานภาคสนามและการสัมภาษณ์ทบทวนงานภาคสนาม เรียนรู้จากแหล่งค้นคว้าทฤษฎี	เตรียมแลกเปลี่ยนเรื่องของโครงการที่ทำ ทบทวนและประเมินโครงการ
การทำงานภาคสนาม	เด็กสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมกับพ่อแม่ของตน	ออกทัศนศึกษา สังเกตนอกห้องเรียน สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในภาคสนามหรือในห้องเรียน	ประเมินโครงการ
การนำเสนอ	เขียนภาพ เขียนหนังสือ บทบาทสมมุติ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้เดิม	จัดทำบันทึกสั้นหรือเขียนภาพร่าง เขียนภาพเขียนไดอะแกรม คณิตศาสตร์ แผนที่ ฯลฯ เพื่อเสนอสิ่งใหม่ที่เรียนรู้	ย่อและสรุปเรื่องที่ศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนโครงการกับบุคคลอื่น
การค้นหา	ตั้งคำถามบนพื้นฐานของความรู้ปัจจุบัน	ค้นคว้าคำถามที่ตั้งค้นคว้าภาคสนามและห้องสมุด ตั้งคำถามเพิ่ม	ลองคิดตั้งคำถามใหม่ ๆ
การจัดแสดง	แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเด็กแต่ละคนโดยจัดแสดงโครงการ	แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ใหม่ บันทึกโครงการที่ทำ	สรุปการเรียนรู้ตลอดโครงการ

1.3.4 การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ชาร์ด (Chard, 2000 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌิมจันทร์ 2544: 49) ได้ให้คำแนะนำ สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดพื้นที่ในห้องเรียนสำหรับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ดังนี้

1. พื้นที่ (Space) มีการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสมกับงานชนิดต่าง ๆ
2. การวางครุภัณฑ์ (Furniture) มีความยืดหยุ่นไม่ว่าเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม
3. การจัดแสดงผลงาน (Display) ควรมีการจัดแสดงผลงานของเด็ก ความ

ก้าวหน้าของโครงการ วัตถุประสงค์ของงาน ป้ายประกาศ คำแนะนำ คำศัพท์ แผนงาน วัสดุต่าง ๆ ในห้อง

4. ผลงานที่สำเร็จแล้ว (Finished work) ควรเก็บไว้ที่ที่ครูสามารถนำผลงานมาตรวจได้สะดวก
5. ควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดพื้นที่ สถานที่ทำงานและแหล่งข้อมูล
6. แหล่งข้อมูล (Resources) สามารถหาได้ง่าย และมีความเหมาะสมกับโครงการที่กำลังศึกษาอยู่

นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการจัดประสบการณ์แบบโครงการแบ่งเป็น ประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้ (Chard, 2000 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌิมจันทร์ 2544)

ประเภทที่ 1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ เด็กได้เรียนรู้โดยตรงหรือจากบุคคลอื่นที่เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้น แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย คน สถานที่ วัสดุของจริง เหตุการณ์ และกระบวนการในการทำสิ่งต่าง ๆ

ประเภทที่ 2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ การเรียนรู้ทางอ้อมจากวัสดุอุปกรณ์ที่จัดไว้ หรือการบอกเล่าให้ฟัง แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย หนังสือ แผ่นโปสเตอร์ นิตยสาร วิกิพีเดีย ห้องสมุด หรือพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

โดยสรุป การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ควรจัด แหล่งข้อมูล วัสดุอุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการไว้ให้เด็กอย่างหลากหลาย เพื่อให้เด็กได้สืบค้น ข้อมูล และนอกจากแหล่งข้อมูลควรจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ไว้ในห้องโดยให้ เด็ก ๆ มีส่วนร่วมในการจัดสถานที่ด้วย

1.3.5 การประเมินผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การประเมินโครงการ ควรคำนึงถึงหลักในการประเมิน 7 ประการ คือ (Helm and Katz, 2001 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌิมจันทร์ 2544: 50)

1. เด็กมีความรับผิดชอบต่องานของตนหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือไม่
2. เด็กมีความสนใจในการทำงานมากน้อยแค่ไหน

3. เด็กเป็นผู้ที่มีกลยุทธ์ในการเรียนรู้หรือไม่ เช่น เด็กสามารถพัฒนา และใช้ทักษะการแก้ปัญหา หรือเด็กสามารถประยุกต์ใช้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ประสบการณ์หนึ่งไปสู่อีกประสบการณ์หนึ่งหรือไม่

4. เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานเพิ่มขึ้นหรือไม่

5. งานในโครงการมีความท้าทายและอาศัยหลักการบูรณาการหรือไม่

6. ผลงานในโครงการของเด็กถูกใช้ในการประเมินการเรียนรู้ของเด็กหรือไม่

7. ครูคอยอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำในการทำงานแก่เด็กหรือไม่

สำหรับ พัชรี ผลโยธิน (2542) ได้กล่าวถึงรูปแบบของสารนิทัศน์ (Documentation) ที่ใช้ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. พอร์ตโฟลิโอสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล เช่น มีการเก็บชิ้นงานหรือภาพถ่ายเด็กขณะทำโครงการ มีการใช้แบบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ แสดงให้เห็นความก้าวหน้าในงานที่เด็กทำ

2. การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เช่น การบันทึกการสนทนาระหว่างเด็กกับครู เด็กกับเด็ก การบรรยายของพ่อแม่ผู้ปกครองในรูปของหนังสือ หรือจดหมาย

3. การสังเกตและการบันทึกพัฒนาการเด็ก เช่น ใช้แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก ฯลฯ

4. การสะท้อนตนเองเป็นคำพูดหรือข้อความ ความรู้สึกจากการสนทนา อภิปราย แสดงความคิดเห็นของเด็กขณะทำกิจกรรม

5. ผลรายงานบุคคลและรายงานกลุ่ม ซึ่งครูควรเก็บผลงานหลากหลายประเภท เช่น การเขียน การแสดงออกด้านดนตรี ศิลปะ ฯลฯ

ข้อมูลที่ครูได้จากสารนิทัศน์ทั้ง 5 รูปแบบ ดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการประเมินการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กที่ได้รับจากการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

สำหรับ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2544) กล่าวว่า การบันทึกข้อมูลต้องครอบคลุมกิจกรรมทุก ๆ ด้าน ตลอดเวลาของการดำเนินโครงการ และครูมีบทบาทสำคัญในการบันทึกเหตุการณ์ที่สะท้อนการทำงานและการเรียนรู้ของเด็ก

ส่วนวัฒนา มัคคสมัน (2544) กล่าวว่า การประเมินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น และนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของครูให้สอดคล้องกับลักษณะของเด็กแต่ละคน และเมื่อเสร็จสิ้นการทำโครงการ ควรย้อนกลับไปพิจารณาคำถาม 9 ประการ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินโครงการ ดังต่อไปนี้

1. เด็กศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกลงไป ในรายละเอียดของเรื่องนั้นด้วยกระบวนการคิด และแก้ปัญหาเอง จนพบคำตอบที่ต้องการหรือไม่

2. เรื่องที่ศึกษากำหนดโดยเด็กเองหรือไม่
3. ประเด็นที่ศึกษาหรือปัญหา เกิดจากข้อสงสัยของเด็กเองหรือไม่
4. เด็กได้มีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษาโดยการสังเกตอย่างใกล้ชิดจากแหล่งความรู้เบื้องต้นหรือไม่
5. ระยะเวลาในการสอนเพียงพอตามความสนใจของเด็กหรือไม่
6. เด็กได้ประสบทั้งความล้มเหลวและความสำเร็จในการศึกษาตามกระบวนการแก้ปัญหาของเด็กหรือไม่
7. ความรู้ใหม่ที่ได้ เป็นสิ่งที่เด็กได้กำหนดประเด็นศึกษาขึ้นมาใหม่
8. เด็กได้นำเสนอกระบวนการศึกษา และผลงานต่อผู้อื่นหรือไม่
9. ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือกำหนดกิจกรรมให้เด็กทำ แต่เป็นผู้กระตุ้น และสนับสนุนให้เด็กได้ใช้ความรู้ ทักษะที่มีอยู่แก้ปัญหาด้วยตัวเองใช่หรือไม่

นอกจากการประเมินโดยใช้คำถามแล้ว การประเมินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ควรคำนึงกระบวนการประเมิน ดังต่อไปนี้ (สมสุดา มัชฌมจันทร์ 2544: 51)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นหลักฐานแสดงพัฒนาการของเด็ก และการพัฒนาโครงการที่เกิดขึ้น
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลของเด็กในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เด็กมีโอกาทำงาน หลาย ๆ รูปแบบ ครูต้องวางแผนเก็บรวบรวมผลงานของเด็ก เก็บข้อมูลจากการสังเกตการทำงานของเด็กและพฤติกรรมอื่น ๆ ของเด็ก
3. จากข้อมูลและงานของเด็กที่รวบรวมไว้ จะเป็นข้อมูลสำหรับครูในการประเมินเด็ก เพื่อช่วยเหลือในรายที่ต้องการความช่วยเหลือ และส่งเสริมในรายที่ควรส่งเสริม
4. การนำเสนอผลงาน การนำเสนอผลงานที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับกิจกรรมกระบวนการของโครงการที่นำเสนอผลงานแก่คนอื่น ในโรงเรียนรวมทั้งผู้ปกครอง

การประเมินผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบันทึกข้อมูลตลอดระยะเวลาในการทำโครงการ และเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมเด็กในขณะที่ทำกิจกรรม เพื่อนำมาประเมินผลพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล

1.4 บทบาทครูในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ในการจัดประสบการณ์แบบโครงการครูมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้เด็กสนใจ สร้างสถานการณ์ ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาตามธรรมชาติและตามศักยภาพ

ชาร์ด (Chard, 1998 อ้างถึงใน สมสุดา มัชฌมจันทร์ 2544: 53 – 54) กล่าวว่า หัวเรื่องในการทำโครงการนั้น ครูจะต้องศึกษาหาความรู้ แล้วประมวลความรู้ ความคิด ออกมา

ในรูปของการสร้างใยแมงมุม (Web) นอกจากนี้ครูมีบทบาทในการหาแหล่งข้อมูล หรือสถานที่ใน การทำงานภาคสนาม และเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าของเด็ก ชาร์ด (Chard, 1998 อ้างถึงใน สมสุตา มัชฌิมจันทร์ 2544) ได้จำแนกสิ่งที่ครูควร คำนึงถึงในการจัดประสบการณ์แบบโครงการไว้ ตามระยะของกิจกรรม ดังนี้ ตารางที่ 2.2 ข้อควรคำนึงสำหรับครูในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3
1. เด็กมีประสบการณ์ เดิมอะไรบ้าง	1. เด็กควรได้รับประสบการณ์ เบื้องต้นใหม่ ๆ อะไรบ้าง	อะไรคือจุดสุดยอดที่เหมาะสม ที่สุดของ โครงการ
2. เด็กมีความรู้ อะไร แล้วบ้าง	2. เด็กได้รับความรู้ใหม่ ๆ อะไรบ้าง	กิจกรรมสร้างสรรค์อะไรที่ ช่วย让孩子เรียนรู้ด้วย ตัวเองได้เร็วที่สุด
3. เด็กสามารถเรียนรู้ อะไรจากผู้อื่นบ้าง	3. จะต้องเตรียมการในการทำงาน ภาคสนามอย่างไร	อะไรคือความเข้าใจหลัก ที่ ตรงกับหลักสูตร
4. เด็กถามคำถามอะไร	4. เป้าหมายของหลักสูตรเป็นอย่างไร	
5. เด็กมีความเข้าใจผิด ในเรื่องใดบ้าง	5. จะจัดสรรงานอย่างไรจึงจะ ตอบสนองต่อความแตกต่างและ ความสนใจของเด็ก	

แคทซ์และชาร์ด (Katz & Chard, 1994 อ้างถึงใน อุทัย บุญโท 2544: 23) กล่าวถึง บทบาทครูในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ดังนี้

1. กระตุ้นให้เด็ก เกิดความสนใจ และกระตือรือร้น
2. วางแผนร่วมกันกับเด็กในการกำหนดหัวข้อโครงการ
3. กำหนดความคาดหวังที่มีต่อเด็กแต่ละคน แต่ละกลุ่มและเด็กทั้งชั้น
4. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ เช่น หนังสือ อุปกรณ์ วัสดุสื่อต่าง ๆ ฯลฯ
5. ให้คำแนะนำในการดำเนินงานของเด็ก
6. แก้ปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างดำเนินการ
7. ประสานงานกับโรงเรียนในการส่งเสริมกิจกรรมของโครงการ
8. สังเกตความก้าวหน้าและบันทึกพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนรวมทั้งการรวบรวม ผลงานของเด็ก
9. ประเมินความก้าวหน้า และสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
10. แสดงผลงานของเด็ก รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ

ส่วน สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2544: 2-4) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัด
 ประสพการณ์แบบโครงการตามแนวคิดของ เรกจิโอ เอมิเลีย ดังนี้

1. ครูมองเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ รับรู้ต่างกัน ตามระยะของ
 พัฒนาการ ซึ่งเด็กทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ
2. ครูสนับสนุนให้เด็กได้เรียนสิ่งที่เด็กสนใจ ครูจัดเตรียมสภาพสิ่งแวดล้อมให้เด็กสนใจ
 เด็กต้องการทำกิจกรรม เพื่อค้นหาความรู้
3. ให้เด็กได้แสดงออกทั้งด้านความคิดและการกระทำ ครูยอมรับเคารพความคิดเห็น
 ของเด็ก ให้เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ
4. ครูเป็นผู้เฝ้ารู้ตลอดเวลา ต้องศึกษาค้นคว้า และเก็บข้อมูลมีความชัดเจนในการให้
 ข้อมูล และตื่นตัวในการเรียนรู้พร้อมกับเด็ก
5. ครูเอาใจใส่ดูแลเด็ก เป็นผู้สังเกต บันทึก รวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลของ
 เด็กกับผู้ปกครอง
6. ครูมีการวางแผนขั้นตอนในแต่ละระยะของโครงการ และกิจกรรมโดยให้
 สอดคล้องเหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก
7. ครูพูดคุยสนทนากับครูที่จัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรม ให้สอดคล้องกับ
 ความสนใจของเด็ก
8. ครูต้องมีความไวในการสังเกต บันทึก แก้ปัญหาให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
9. ครูให้แรงเสริมทางบวกขณะทำกิจกรรม
10. ครูเป็นแบบอย่างที่ดี

สำหรับ ยาวพา เดชะคุปต์ (2544) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดประสพการณ์
 แบบโครงการ ดังนี้

1. วางแผนร่วมกับเด็กในการกำหนดหัวเรื่อง
2. จัดสภาพแวดล้อม แหล่งค้นคว้า
3. จัดหาผู้ปกครองเป็นผู้ให้ข้อมูลกับเด็ก
4. แนะนำผู้ปกครองในการจัดทำโครงการ ว่าควรแนะนำเด็กอย่างไร
5. เด็กเสนอผลงานความก้าวหน้าเป็นระยะ
6. ให้เด็กนำเสนอโครงการเมื่อเสร็จสมบูรณ์
7. จัดนิทรรศการร่วมกับเด็ก
8. มีส่วนร่วมกับเด็กในการประเมินโครงการ

โดยสรุป ครูมีบทบาทสำคัญที่กระตุ้นให้เด็กสนใจศึกษาหาความรู้อย่างลุ่มลึก
 ในหัวเรื่องที่เด็กสนใจ และครูเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเป็นผู้คอยแนะนำ อำนวยความสะดวก

จัดสภาพแวดล้อม เตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ เตรียมแหล่งข้อมูลในการค้นคว้า ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จ

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

วัฒนา มัคคสมัน (2539: 120 – 121) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กอนุบาล กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 40 คน พบว่า เด็กที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้ก่อนการทดลองสอน เด็กกลุ่มทดลองและเด็กกลุ่มควบคุมมีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อสิ้นสุดการทดลองสอน จำนวน 12 สัปดาห์ พบว่า เด็กกลุ่มทดลองที่เรียนตามรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุมที่เรียนตามแผนการสอนปกติ

สุภารัตน์ พลแพงพา (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนก โดยใช้การสอนแบบโครงการที่มีต่อความเพียรของเด็กอนุบาล กลุ่มตัวอย่างได้แก่เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 32 คน พบว่า หลังการทดลองเด็กอนุบาลที่ได้รับการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนก โดยใช้การสอนแบบโครงการ มีคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องความเพียรสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองเด็กวัยอนุบาลที่ได้รับการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนกโดยใช้การสอนแบบโครงการ มีคะแนนด้านพฤติกรรมความเพียรสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมสุดา มัชฌมจันทร์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโครงการในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 57 คน และครูประจำชั้นอนุบาล 219 คน รวม 279 คน พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญและเป็นผู้ริเริ่มนำการสอนแบบโครงการมาใช้ในโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ในการสอนแบบโครงการ 2) ครูส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กศึกษาหัวเรื่องที่สนใจอย่างลุ่มลึก โดยยืดหยุ่นเวลาในการดำเนินโครงการตามความสนใจของเด็กและให้เด็กได้ดำเนินโครงการด้วยตนเอง ทุกระยะด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูมีบทบาทในการกระตุ้น การให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงานให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ สภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีความสอดคล้องกับโครงการที่กำลังดำเนินอยู่ ส่วนการวัดและประเมินผลเกิดขึ้นทุกระยะของโครงการโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย 3) ผู้บริหารโรงเรียนและครูให้ความสนใจติดตามความเคลื่อนไหวของการสอนแบบโครงการ โดยผู้บริหารโรงเรียนเน้นที่การศึกษาจากบทความหนังสือ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการ ส่วนครูเน้นที่การอบรมสัมมนา

เปลว ปุริสาร (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ กลุ่มตัวอย่างคือเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูง หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาลดลงหลังจากได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุทัย บุญโท (2544: 53-58) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยชายหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี พบว่าก่อนการจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างจัดประสบการณ์แบบโครงการในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

อำพวรรณ เนียมคำ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่มีต่อความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยชายหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 10 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ หลังการทดลองมีความสามารถทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อเปรียบเทียบโดยจำแนกรายด้านแล้ว พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายและความสำคัญของความรับผิดชอบ

2.1.1 ความหมายของความรับผิดชอบ ได้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

แคทเทล (Cattell, 1963 อ้างถึงใน พรณี ทองทับ 2545: 24) ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีความสามารถในการความรับผิดชอบไว้ว่า คือ บุคคลที่รับผิดชอบหน้าที่ มีความบากบั่น พากเพียร ถือศักดิ์ศรี ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ลักษณะผู้มีความรับผิดชอบน้อย คือ คนที่ถือความสะดวกในเกณฑ์ หลีกเลียงข้อบังคับ

ฟังก์ และเวกแนลส์ (Funk and Wagnalls, 1961 อ้างถึงใน พรณี ทองทับ 2545: 24) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือการแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการกระทำของตน มีความ

ข้อสัจยัไว้ใจได้ สามารถจัดการ และทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถสนองต่อหน้าที่ หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติ กฎของศีลธรรมและหลักธรรม อีกด้วย

ฟลิปโป (Flippo, 1966 อ้างถึงใน คมสันต์ พุ่มพงษ์ 2536: 11) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความผูกพันที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับ ปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

ชานาญ นิสาร์ตัน (2524: 53) ให้ความหมายของความรับผิดชอบ คือ การยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำของตน การยอมรับผลของการกระทำของตนด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

เฉลิม คำแก้ว (2530: 5) ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่าเป็นความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เอาใจใส่ ยอมรับผลการกระทำของตน ช่วยเหลือส่วนรวมด้วยความเต็มใจ รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่อย่างดี ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น มีความไว้วางใจ ตรงต่อเวลา เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ มีความละเอียดรอบคอบดูแลรักษาของส่วนรวมเสมือนของตน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทั้งพยายามปรับปรุงและปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

รตินันท์ ไมตรีจิต (2537: 47) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การรู้จักหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ สนใจเอาใจใส่ ละเอียด รอบคอบ ซื่อตรง ตรงต่อเวลา ขยันขันแข็ง ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่น พยายามทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ พร้อมทั้งพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น

ณัฐจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542: 5) ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงการรู้จักบทบาทหน้าที่เห็นคุณค่าและความสามารถของตนเองในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคม ให้ประสบความสำเร็จอย่างตั้งใจ โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นดักเตือน

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงการรู้จักหน้าที่ และปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับตนเองและกลุ่ม โดยไม่ต้องดักเตือน

2.1.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ ทำให้การทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งควรมีการปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2532: 54) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของเด็กและเยาวชน เพราะเด็กที่มีความรับผิดชอบในตนเอง จะมีความรับผิดชอบต่อสังคม และจะส่งผลไปถึงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง การมีความสามารถในการแก้ปัญหา การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีวินัย การมีความมุนานะ การมีความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม

และจะมีผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี ลักษณะทั้งหลายเหล่านี้ เป็นลักษณะของบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของเด็ก ถ้าต้องการพัฒนาหรือส่งเสริมบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของเด็กควรมุ่งสร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบเสียก่อน

จามรี สุวานันท์ (2545: 10) กล่าวว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อตัวเด็กและต่อสังคม เพราะเด็กที่มีความรับผิดชอบ จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งเด็กที่มีความรับผิดชอบสูง จะสามารถปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำได้เองโดยไม่ต้องให้ผู้อื่นตักเตือน หรือควบคุม และสามารถปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความ เป็นพลเมืองดี ความรับผิดชอบ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล เป็นเครื่องผลักดันให้บุคคล ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน คนที่มีความรับผิดชอบจะช่วยให้การ อยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น ทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์ทางสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

ณัฐจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542: 13 - 14) สรุปความสำคัญของความรับผิดชอบเป็น คุณลักษณะสำคัญที่จะต้องปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงเหมาะสมในการ วางรากฐานและส่งเสริมลักษณะนิสัยที่สำคัญในการพัฒนาตน ดังนั้นการส่งเสริมความรับผิดชอบจึง มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัยทางด้านร่างกาย เด็กพยายามช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันและทำงานที่ได้รับ มอบหมาย เด็กได้รับการฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือและสายตา ได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทางด้านอารมณ์ จิตใจ เมื่อเด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้สำเร็จ จะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง ทางด้านสังคม เมื่อเด็กช่วยเหลือตนเองได้ เด็กจะมีความรู้สึกอยากช่วยเหลือคนอื่น และถ้าให้โอกาสเด็กในการช่วยเหลือรับผิดชอบงานต่าง ๆ ตาม ความสามารถ จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสังคมได้มากขึ้น ทางด้านสติปัญญา เด็กทำงานตามความถนัด ตามความสนใจ ตามความสามารถของตน เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน ได้ฝึกการสังเกต สัมผัส จำแนก เปรียบเทียบ ช่วยให้เด็กมีนิสัยใฝ่รู้ มีโอกาสคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง

2. ความรับผิดชอบมีส่วนส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์ ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง ให้มีสุขนิสัยที่ดีรักษาอนามัยส่วนบุคคล และ ความปลอดภัยให้ตนเอง

3. ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย มีลักษณะสนใจใฝ่รู้ จัดกิจกรรมและประสบการณ์เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือกระทำได้ด้วยตนเอง เช่น การสำรวจบริเวณ โรงเรียน การปลูกผัก การทำอาหาร ฯลฯ เมื่อเด็กสนใจเด็กจะเกิดการสนุกและพอใจ เกิดความต้องการที่จะกระทำซ้ำ

4. ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีวินัยในตนเอง ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การแต่งตัว ฯลฯ

สรุป ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เด็กปฐมวัยควรได้รับการปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบ เพราะเป็นการวางรากฐานให้เด็กแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถช่วยเหลือคนอื่น ๆ ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

2.2.1 ทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1968 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล 2537: 47 – 52) ได้ศึกษาและแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ออกเป็น 3 ระดับ 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์สังคม (อายุประมาณ 2 – 10 ปี) เด็กจะรับรู้กฎเกณฑ์ และข้อกำหนดพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีจากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครูหรือเด็กโต ซึ่งโคลเบอร์กได้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การลงโทษเด็กและการเชื่อฟัง เด็กถูกทำโทษจะคิดว่าตนผิด และจะหลีกเลี่ยงไม่ทำอีก ถ้าได้รับคำชมจะคิดว่าทำถูกและจะทำอีก

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์ เป็นเครื่องมือให้เด็กทำตามกฎข้อบังคับเพื่อรางวัล

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (อายุประมาณ 10 – 16 ปี) ผู้ทำประพฤติดนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม เด็กดีแสดงพฤติกรรมให้ผู้อื่นยอมรับ

ขั้นที่ 2 กฎ และระเบียบ คนดี ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย

ระดับที่ 3 จริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรย์ญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (อายุประมาณ 16 ปี ขึ้นไป) แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 สัจญาและสังคม คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและปฏิบัติตาม

ขั้นที่ 2 หลักการคุณธรรมสากล เป็นหลักเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาค และยุติธรรม ถูกฝึกขึ้นอยู่กับมโนธรรม

ตามทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก เด็กปฐมวัย อยู่ในระดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมที่เด็กได้รับเด็กคิดว่าเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี ผู้ที่เป็นแบบอย่างให้เด็กปฏิบัติตามคือ ผู้มีอำนาจเหนือตน คือ บิดา มารดา ครู หรือ เด็กโต ซึ่งถ้าเด็กได้เห็นแบบอย่างความรับผิดชอบของผู้มีอำนาจเหนือตน เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมสร้างความรับผิดชอบด้วยตัวเด็กเอง

2.2.2 ทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของอีริกสัน

อีริกสัน (Erikson, 1963 อ้างถึงใน ประดิษฐ์ อุปรมัย 2527: 9 – 10) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่เด็กกำลังพัฒนาลักษณะบุคลิกภาพที่สำคัญทางบวกและทางลบ 3 ประการ ซึ่งบุคลิกภาพเหล่านั้นขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็กและสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสำคัญ ลักษณะบุคลิกภาพดังกล่าว ได้แก่

1. ความรู้สึกไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ เกิดขึ้นในระหว่างที่เด็กมีอายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี การให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอระหว่างพ่อแม่ ลูก ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตนเองที่จะกล้าเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ปกป้อง หรือดูแลตลอดเวลา

2. ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง กับความไม่มั่นใจในตัวเอง เกิดขึ้นระหว่างอายุ 2 – 3 ปี การเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่กระตุ้นและให้กำลังใจอย่างเอาใจใส่ ให้เด็กลองทำในสิ่งที่เขาทำได้ตามความสามารถด้วยวิธีการของเขาเองจะช่วยให้เด็กพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

3. ความรู้สึกริเริ่มกับความรู้สึกผิด เกิดขึ้นในระหว่างที่เด็กมีอายุระหว่าง 3 – 6 ปี ระยะเวลาที่เด็กสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ใหญ่ได้ การริเริ่มทำกิจกรรมบางอย่างด้วยตนเองตามลำพังจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง หรือเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของอีริกสัน เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูก การดูแลเอาใจใส่ ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจตนเอง กล้าเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นเด็กที่มีความรับผิดชอบ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เกิดความภูมิใจในตนเอง

2.3 ประเภทของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ สามารถจำแนกประเภทได้หลายแบบ ดังนี้

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภามิต (2532: 706 - 765) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. *ความรับผิดชอบต่อตนเอง* พฤติกรรมที่แสดงว่าเด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อกิจวัตรประจำวันของตนเอง เช่น การอาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหาร การมีความรับผิดชอบตามภารกิจที่ตนเองได้รับมอบหมาย เช่น คืนของเล่นให้กับเจ้าของ หลังการเล่นเสร็จ ฯลฯ

2. *ความรับผิดชอบต่อสังคม* พฤติกรรมที่แสดงว่าเด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เช่น จัดสิ่งของเครื่องใช้วางให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน เช่น รักษาความสะอาดในบริเวณโรงเรียน การมีความรับผิดชอบต่อชุมชนที่อยู่อาศัย เช่น การรักษาความสะอาดบริเวณวัด สนามเด็กเล่น ฯลฯ

สำหรับ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2541: 508 - 517) แบ่งความรับผิดชอบไว้ 2 ประเภท เช่นกัน คือ

1. *ความรับผิดชอบต่อตนเอง* ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อกิจวัตรประจำวัน เช่น รับประทานอาหาร โดยไม่มีคนอื่นคอยเรียก ความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย เช่น เก็บของเข้าที่ตามที่ได้ตกลงไว้กับครู ทำงานที่ครูสั่งให้ทำอย่างมีระเบียบ ฯลฯ

2. *ความรับผิดชอบต่อสังคม* ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว เช่น ช่วยพ่อแม่ ทำความสะอาดบ้าน ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน เช่น ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนและ ห้องทำงานที่ครูมอบหมายจนสำเร็จทุกครั้ง ฯลฯ

จุริรัตน์ นันทยทวิกุล (2538: 5) แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้าน คือ

1. *ความรับผิดชอบต่อตนเอง* หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง

2. *ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน* หมายถึง การที่เด็กศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

3. *ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย* หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง ปรับปรุงการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

4. *ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน* หมายถึง การยอมรับการกระทำของตน ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อผู้อื่น

5. *ความรับผิดชอบต่อครอบครัว* หมายถึง เด็กที่ตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน

6. *ความรับผิดชอบต่อเพื่อน* หมายถึง การที่เด็กช่วยกันตกแต่งโต๊ะและเก้าอี้เพื่อนำเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด ช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด

7. *ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน* หมายถึง การที่เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม

8. *ความรับผิดชอบต่อสังคม* หมายถึง นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม

จากการศึกษาประเภทของความรับผิดชอบ ผู้วิจัยได้แบ่งความรับผิดชอบในระดับปฐมวัย ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. *ความรับผิดชอบต่อตนเอง* ได้แก่ การช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การดื่มนม การเข้าห้องน้ำ การเก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่ที่ได้เมื่อใช้เสร็จ สนใจและทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

2. *ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม* ได้แก่ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน ปฏิบัติตามกฎและข้อตกลงของกลุ่ม และเก็บรักษาของเล่นของใช้เข้าที่เมื่อทำงานหรือเล่นเสร็จ

2.4 แนวทางในการส่งเสริมความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก โดยเริ่มต้นให้ทำงานง่าย ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้สถาบันทางสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว สถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องช่วยกันปลูกฝังความรับผิดชอบ ไชแมน (Sideman) ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้ (Sideman, 1962 อ้างถึงใน พรณี ทองทับ 2545: 29)

1. ควรเริ่มฝึกความรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก
2. เด็กทุกคนมีโอกาฝึกให้มีความรับผิดชอบ
3. การฝึกให้มีความรับผิดชอบและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบควรให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา

5. การฝึกให้เด็กรู้จักความรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึกไม่เร่งรัดเกินไป

6. เด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่

7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่

8. เจตคติ และพฤติกรรมของผู้ใหญ่ต่อความรับผิดชอบของตน มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก

ราศี ทองสวัสดิ์ (2540: 19) กล่าวถึง การพัฒนาความรับผิดชอบให้เด็กปฐมวัยสามารถทำได้ 3 แนวทาง คือ

1. การสอนโดยตรง มักเป็นการสอนให้ปฏิบัติทางกาย เช่น การแสดงความมีสัมมาคารวะ การใช้คำพูดสุภาพ ครูสอนให้เด็กปฏิบัติแล้วติดตามให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่

2.1 สภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคล เช่น ครู พี่เลี้ยง ตลอดจนครูอื่น ๆ ในโรงเรียน หรือพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ที่อยู่ทางบ้าน จะเป็นต้นแบบแก่เด็กได้ดี

2.2 สภาพแวดล้อมด้านวัตถุ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั้งในห้องและนอกห้องเรียน ในห้องเรียน หมายถึง การจัดวางสิ่งของทั้งของใช้ ของเล่น ที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมความรับผิดชอบ ส่วนนอกห้องเรียนนอกจากจะมีของเล่นหลากหลายแล้ว จะต้องมีความสะอาด ความเป็นระเบียบ มีไม้ดอก ไม้ประดับ ร่มรื่นสวยงาม มีถังขยะ มีบริเวณให้เด็กได้รับผิดชอบในการดูแลรักษา

3. การจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรม ด้วยการให้เด็กได้รับการฝึกการปฏิบัติตนในกิจวัตรประจำวัน และจากการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในโรงเรียน เช่น การเคารพธงชาติ การช่วยเหลือตนเองในการรับประทานอาหาร การใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม การเตรียมที่นอน และจัดเก็บ การทำตามข้อตกลงในกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ การแบ่งปันของเล่นของใช้ในกิจกรรมเสรี เป็นต้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

ณัฐจิตต์ ลิมนวาทิพงษ์ (2542: 76 - 78) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กปฐมวัย ชายหญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 46 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ทั้งความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม และความรับผิดชอบโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จามรี สุนานันท์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ตัวแบบต่อการปลูกฝังพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 20 คน พบว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศรีสุตา ธิติโสภี (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรม หลังการเล่านิทานด้วยวิธีการตอบคำถามและวิธีการเล่นบทบาทสมมุติที่มีต่อความรับผิดชอบของ เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการ เล่านิทาน ด้วยวิธีการเล่นบทบาทสมมุติมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วน เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานด้วยวิธีการตอบคำถามมีพฤติกรรมความรับผิดชอบ สูงกว่าก่อนการทดลอง และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานด้วยวิธีการเล่นบทบาท สมมุติมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานด้วยวิธีการ ตอบคำถาม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ความรับผิดชอบสำหรับเด็กปฐมวัย สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย รวมทั้งให้ผู้ปกครองเข้ามา มีส่วนร่วมจะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นทั้งความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง ผลของการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย โรงเรียน ดาริกา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. รูปแบบการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนดาริกา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยใช้การวิจัยแบบ One – group Time Series

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการและแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ และวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในระดับปฐมวัยศึกษา

3.1.2 นำข้อมูลที่ได้ จัดทำคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบ

3.1.3 นำคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการมาตรวจสอบหาคุณภาพด้านความตรงกับอาจารย์ที่ปรึกษาและแก้ไข

3.1.4 นำคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามหลักทฤษฎีแนวคิด ตามรายนามต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อาจารย์ สมาน ถาวรรัตนะวนิช หัวหน้าฝ่ายวัดและประเมินผล โรงเรียนอานวยศิลป์ กรุงเทพมหานคร

3. อาจารย์ บุญนาค ทับทิมไทย ครูผู้สอนชั้นอนุบาล โรงเรียนอานวยศิลป์ กรุงเทพมหานคร

3.1.5 นำคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีความเห็นตรงกันในด้านเนื้อหาประกอบด้วย บทนำ ขั้นตอนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ลักษณะกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ วิธีการประเมินการจัดประสบการณ์ แหล่งการเรียนรู้ แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีความเหมาะสมในด้านรูปแบบการเขียนประกอบด้วยภาษาที่ใช้มีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และมีความเหมาะสม

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย

3.2.2 ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมของ ฌ์จิจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542) อุทัย บุญโท (2544) และวัชรินทร์ เทพมณี (2545)

3.2.3 นำข้อมูลที่ได้ มาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม โดยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย แบบมาตราส่วนประเมินค่า กำหนดตัวเลข (Numerical Rating Scales) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน การสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับคะแนน 2 1 และ 0 ดังนี้

ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบได้ด้วยตนเอง

ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบเมื่อมีผู้แนะนำตักเตือน

ระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อไม่แสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบแม้มีผู้แนะนำตักเตือน

3.2.4 วิธีการหาคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ

นำแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสังเกตจำนวน 3 ท่าน มีรายนามดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรพันธุ์ พูลพัฒน์ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ สมาน ถาวรรัตนะวนิช หัวหน้าฝ่ายวัดและประเมินผล โรงเรียนอานวยศิลป์ กรุงเทพมหานคร
3. อาจารย์ บุญนาค ทับทิมไทย ครูผู้สอนชั้นอนุบาลโรงเรียน อานวยศิลป์ กรุงเทพมหานคร

นำแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 มาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดแผนการทดลองในภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองระยะเวลา 1 สัปดาห์

4.2 จัดสภาพแวดล้อมภายในสถานที่ทำการทดลองให้เหมาะสม

4.3 จัดเก็บข้อมูล โดยการสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ จากการจัดประสบการณ์แบบปกติของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ในช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น. บันทึกการสังเกต ลงในแบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย และสังเกตหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ในสัปดาห์ที่ 7 ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์แบบปกติในช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น.

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนวการจัดประสบการณ์แบบโครงการโดยผู้วิจัย ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนวการจัดประสบการณ์แบบโครงการด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 3 และหมุนเวียนสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ คือก่อนเริ่มต้นโครงการ 8 มีนาคม - 12 มีนาคม 2547 สังเกตครั้งที่ 1 วันที่ 11 มีนาคม 2547 ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ 22 มีนาคม - 26 มีนาคม 2547 สังเกตครั้งที่ 2 วันที่ 17 มีนาคม 2547 สังเกตครั้งที่ 3 วันที่ 23 มีนาคม 2547 ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ สังเกตครั้งที่ 4 วันที่ 29 มีนาคม 2547 สังเกตครั้งที่ 5 วันที่ 2 เมษายน 2547 สังเกตครั้งที่ 6 วันที่ 9 เมษายน 2547 สังเกตครั้งที่ 7 วันที่ 20 เมษายน 2547 ระยะที่ 3 สิ้นสุดโครงการ 26 เมษายน 2547 ถึง 30 เมษายน 2547 สังเกตครั้งที่ 8 วันที่ 26 เมษายน 2547 และสังเกตครั้งที่ 9 วันที่ 30 เมษายน 2547 เป็นการสังเกตหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

4.5 นำข้อมูลจากการสังเกตมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์พฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย ก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการและหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t – test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย โรงเรียน ดาริกา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ของโรงเรียน ดาริกา กรุงเทพมหานคร ในภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 จำนวน 20 คน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ก่อนและหลังการทดลองการจัดประสบการณ์แบบโครงการ โดยนำคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยไปทดสอบค่าที

2. ระยะเวลาทดลอง หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย ระหว่างทดลองการจัดประสบการณ์แบบโครงการ โดยนำข้อมูลที่เป็นคะแนนของเด็กแต่ละคน และแต่ละกลุ่มไปหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอโดยเขียนเป็นกราฟเส้น (Profile)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกและการสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย ทั้งก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง นำเสนอในรูปแบบตารางและกราฟเส้น ประกอบตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

เด็กคนที่	คะแนนก่อน (X)	คะแนนหลัง (Y)	ผลต่าง (D)	D ²
1	7	15	8	64
2	5	15	10	100
3	6	16	10	100
4	8	15	7	49
5	5	16	11	121
6	7	16	9	81
7	5	16	11	121
8	6	15	9	81
9	4	15	11	121
10	6	16	10	100
11	7	16	9	81
12	4	14	10	100
13	5	15	10	100
14	6	15	9	81
15	4	15	11	121
16	8	16	8	64
17	4	16	12	144
18	6	14	8	64
18	5	16	11	121
20	7	15	8	64
			$\Sigma D = 192$	$\Sigma D^2 = 1878$

จากตารางที่ 4.1 พบว่า หลังการทดลองการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เด็กปฐมวัย มีคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นทุกคน

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังการทดลอง
การจัดประสบการณ์แบบโครงการ

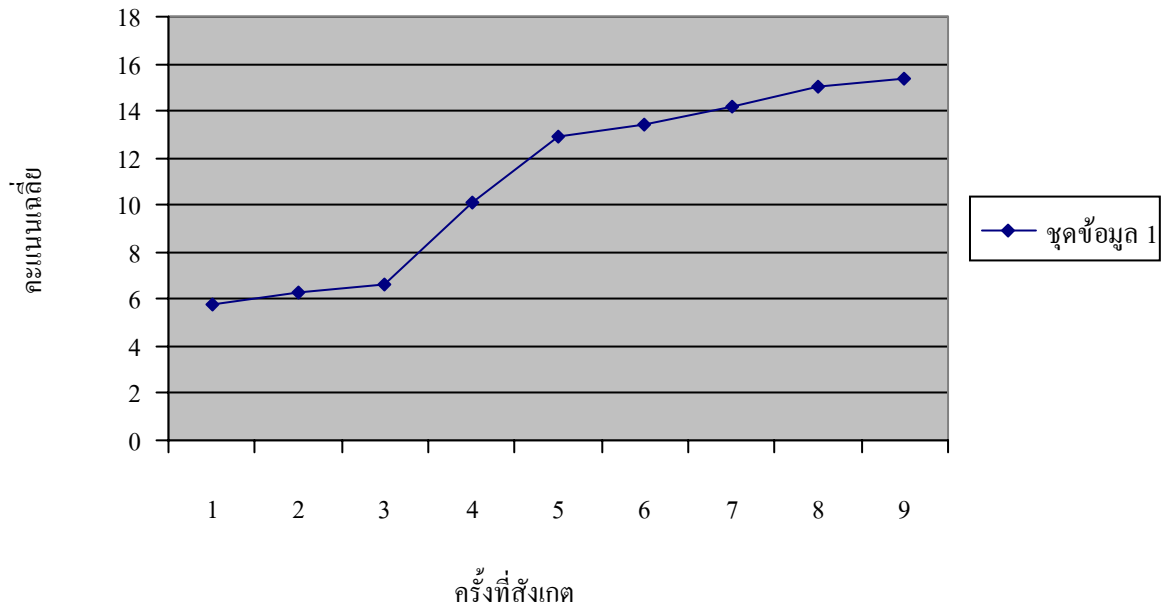
ระยะการทดลอง	N	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนการทดลอง	20	5.75	1.29	1.72 ^T
หลังการทดลอง	20	15.35	0.67	

^T P < .05

df = 19

t = 1.72

จากตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบก่อนและหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีคะแนนพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ภาพที่ 4.1 กราฟแสดงคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบต่อของเด็กปฐมวัย

จากภาพที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบต่อของเด็กปฐมวัยสูงขึ้นตามลำดับจากการสังเกตทั้ง 9 ครั้ง ดังนี้

การสังเกตครั้งที่ 1 คะแนนเฉลี่ย 5.75 เป็นการสังเกตก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

การสังเกตครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 6.25 และ 6.65 ตามลำดับ เป็นการสังเกตระยะเริ่มต้นโครงการ

การสังเกตครั้งที่ 4 ครั้งที่ 5 ครั้งที่ 6 และครั้งที่ 7 เป็นการสังเกตระยะพัฒนาโครงการ มีคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบต่อ 10.10 12.90 13.40 และ 14.20 ตามลำดับ

การสังเกตครั้งที่ 8 เป็นการสังเกตระยะสรุปโครงการมีคะแนนเฉลี่ย 15.05

การสังเกตครั้งที่ 9 เป็นการสังเกตหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ มีคะแนนเฉลี่ย 15.35

การสังเกตครั้งที่ 1 คะแนนเฉลี่ย 5.75 เป็นการสังเกตก่อนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ สังเกตในขณะที่จัดกิจกรรมปกติ ซึ่งคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบของเด็กจะต่ำ เพราะเด็กได้รับการจัดกิจกรรมที่เน้นด้านวิชาการ และในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของเด็กพบว่า เด็กช่วยเหลือตนเองน้อย มักเอาแต่ใจและเกิดปัญหาในการเล่นและทำงานร่วมกับเพื่อน

การสังเกตครั้งที่ 2 คะแนนเฉลี่ย 6.25 ครั้งที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 6.65 เป็นระยะเริ่มต้นโครงการ เด็กให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมที่แตกต่างไปจากกิจกรรมที่เด็กปฏิบัติในทุกวัน เป็นกิจกรรมที่เด็กเป็นผู้เลือก และวางแผน เป็นสิ่งที่เด็กต้องการค้นคว้าหาคำตอบจากคำถามที่ตนสนใจ

การสังเกตครั้งที่ 4 คะแนนเฉลี่ย 10.10 ครั้งที่ 5 คะแนนเฉลี่ย 12.90 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงมากเพราะวิทยากรที่มีอาชีพทำขนมขาย มาสาธิต การทำขนมวุ้นโดยใช้สีจากใบเตย นำใบเตยมาหั่นแล้วตำและปั่นให้เด็กเห็นสีเขียวจากน้ำใบเตย นำฟักทองมาต้มแล้วผสมกับแป้งทำบัวลอย เด็กได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากการใช้คำถามถามวิทยากร โดยผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า เด็กมีความสนใจการทำกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัดเจน เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเด็กเอง ได้รับประทานขนมที่เด็ก ๆ ร่วมกันทำ ได้ช่วยเหลือเพื่อนที่ยังไม่สามารถหั่นใบเตยและปั่นขนมบัวลอยให้สามารถทำได้ เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ทำความสะอาดด้วยความเต็มใจ ในการสังเกตครั้งที่ 6 คะแนนเฉลี่ย 13.40 ครั้งที่ 7 คะแนนเฉลี่ย 14.20 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกัน เป็นช่วงที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่เด็กได้ร่วมกันวางไว้ในทุก ๆ วัน ก่อนการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ เด็กจะร่วมการวางแผนในกลุ่มของตน ซึ่งมี 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยตกลงกันว่าใครจะเป็นคนหยิบอุปกรณ์ ใครเป็นคนเก็บอุปกรณ์ ใครเป็นคนทำความสะอาดอุปกรณ์ และใครเป็นผู้สรุปทำกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ โดยมีข้อตกลงว่าจะไม่ทำหน้าที่เดิมซ้ำกันในแต่ละอาทิตย์ จากการสังเกตของผู้วิจัยระหว่างการทำกิจกรรมเด็กส่วนใหญ่จะรับผิดชอบในหน้าที่ของตนจนสำเร็จ มีเด็กบางคนที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน เพื่อน ๆ ในกลุ่มจะกระตุ้นกันเองทำให้เพื่อนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

การสังเกตครั้งที่ 8 คะแนนเฉลี่ย 15.05 เป็นการสังเกตในระยะสรุปโครงการ เด็กได้เชิญผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน ๆ มาชมนิทรรศการผลงานตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยผู้วิจัยสังเกตผู้มาชมการจัดนิทรรศการ ได้สอบถามขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำโครงการและผลงานที่เด็กนำมาจัดแสดง เด็กสามารถตอบ และอธิบายให้ผู้มาชมนิทรรศการเข้าใจ ซึ่งเป็นการสร้างความภูมิใจให้กับเด็กและผู้ปกครองของเด็กเป็นอย่างมาก

การสังเกตครั้งที่ 9 คะแนนเฉลี่ย 15.35 เป็นการสังเกตหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ จากการสังเกตกิจกรรมที่เด็กปฏิบัติตามปกติในกิจวัตรประจำวัน เด็กสนใจและทำงานที่ได้รับมอบหมายเก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่เมื่อใช้เสร็จ ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เก็บรักษาของใช้ของเล่นเข้าที่เมื่อทำงานหรือ

เล่นเสร็จ เด็กส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้อื่นคอยแนะนำ
ตักเตือน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่มีต่อความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย โรงเรียน ดาริกา กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว สรุปผลได้ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1.2 สมมติฐานการวิจัย

หลังการทดลองจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีความรับผิดชอบสูงกว่า ก่อนได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1.3.1 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชาย หญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนดาริกา กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ
- 2) แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ

1.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

- 1) จัดสภาพแวดล้อมภายในสถานที่ ที่ทดลองให้เหมาะสม
- 2) สังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง การจัดประสบการณ์แบบโครงการ
- 3) ดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการกับกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในเวลาแต่ละวันตามความสนใจของเด็ก

4) จัดเก็บข้อมูล โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคลก่อนและหลัง การทดลองการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ในช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น. บันทึกการสังเกตลงใน แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย และระหว่างการทดลองทำการสังเกต พฤติกรรมระยะเริ่มต้นโครงการ ระยะพัฒนาโครงการ และระยะสรุปโครงการ

1.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมความ รับผิดชอบก่อนและหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ โดยใช้ การทดสอบค่าที

1.3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เด็กปฐมวัยมีความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่มีต่อความรับผิดชอบของ เด็กปฐมวัย โรงเรียน ดาริกา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

เด็กปฐมวัยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีความรับผิดชอบสูงขึ้นหลังจากการจัดประสบการณ์ แบบโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ แสดง ให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์แบบโครงการสามารถส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีความรับผิดชอบ มากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้เด็กได้ทำงานร่วมกัน เด็กจะมีความ รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2522: 15) กล่าวว่า การเรียน แบบร่วมมือช่วยส่งเสริมผู้เรียน ได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน เช่น ความร่วมมือในการทำงาน การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม สอดคล้องกับ ปลายัน กงตาล (2535: 19) กล่าวว่า การที่เด็กได้มี ส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้เกิดบรรยากาศที่เด็กได้พูดคุยกันเป็นการช่วยให้ตัวเองและ เพื่อนสมาชิกในกลุ่มเข้าใจปัญหาชัดเจนขึ้น

การจัดประสบการณ์แบบโครงการเรื่อง “สีที่ได้จากพืช” เด็กและครูไม่เคยได้จัด ประสบการณ์แบบโครงการมาก่อน จึงเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูและเด็ก เป็นสิ่งที่ครูและเด็กจะได้ เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน สำหรับครูได้ทำความเข้าใจถึงวิธีการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่แตกต่างไปจากการจัดกิจกรรมแบบปกติ ฝึกให้เด็กตั้งคำถามด้วยตนเอง ครูต้องปรับบทบาท เป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ จัดสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับหัวเรื่องโครงการที่เด็กเลือก การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมและลำดับขั้นตอน การจัดประสบการณ์แบบโครงการ ทั้ง 3 ระยะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบ ดังนี้

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ เด็กได้ออกสำรวจต้นไม้ ดอกไม้ ผักที่ปลูกไว้รอบๆ บริเวณโรงเรียน เด็กหลายคนสนใจดอกไม้ที่มีสีสวยงามหลากสี น้องก๊วยจับได้เก็บดอกไม้ที่หล่นลงกับพื้น แล้วนำมาดูที่มีมือ น้องก๊วยจับถามครูว่าทำไมสีจึงติดมือ และสีมาติดมือได้อย่างไร เด็กหลายคนทดลองนำดอกไม้มาดูที่มีมือ ซึ่งก็ให้สีที่ต่างกันไป เด็กหลายคนเริ่มสงสัยสีออกมาจากดอกไม้ได้อย่างไร ครูไม่ให้คำตอบกับเด็ก แต่ครูเห็นเด็กสนใจเรื่องสีที่ได้จากดอกไม้หลายคน โดยมีบางส่วนที่ยังไม่สนใจ ครูจึงจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กเริ่มสนใจ โดยการจัดทำขนม น้ำผลไม้ น้ำผักที่อยู่ในกล่องเทใส่แก้วให้เด็กได้สังเกตสี และครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กต้องการค้นหาคำตอบว่าสีที่เด็กได้เห็นมาจากสิ่งใด ดังที่ สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2540: 24) ได้กล่าวไว้ว่า ครูสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่เด็กสนใจโดยเตรียมสภาพแวดล้อมจูงใจให้เด็กสนใจ

เด็กร่วมอภิปรายประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับสีที่ได้จาก ผัก ผลไม้ ให้เพื่อนๆ ได้ฟัง เช่น เน้นบอกว่าสีเขียวที่ใช้ทำขนมมาจากใบเตย เพราะเคยเห็นคุณแม่ทำขนม อุ๊บอกว่า ส้มมีสีส้มแม่ซื้อน้ำส้มให้ดื่ม ออกัสบอกว่าแดงโมมีสีแดง ฟางบอกว่าพริกมีสีแดง แต่แทนบอกว่าพริกมีสีเขียว ใบเฟิร์นบอกว่าแดงโมมีสีเหลือง เซฟบอกว่ามะม่วงมีสีเขียว แต่ออกัสว่าไม่ใช่มีสีเหลือง เด็กๆ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตามประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน และเด็กทุกคนร่วมกันสรุปสิ่งที่เด็กต้องการสืบค้นหาคำตอบโดยใช้ชื่อโครงการ “สีที่ได้จากพืช” ซึ่งสอดคล้องกับหลักในการเลือกหัวเรื่องตามที่ พัชรี ผลโยธิน (2542: 82) กล่าวว่าหลักในการเลือกหัวเรื่องที่น่ามาทำโครงการร่วมกันควรเลือกหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่เด็กคุ้นเคย หรือเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กและสอดคล้องกับวรรณาท รักสกุลไทย (2544) ที่กล่าวว่าหัวเรื่องของโครงการควรเป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงในการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้เด็กร่วมมือกันทำงาน

หลังจากเด็กได้หัวเรื่องที่จะทำโครงการและร่วมกันอภิปรายประสบการณ์เดิม ครูให้เด็กไปสนทนากับผู้ปกครองเกี่ยวกับผักและผลไม้ที่เด็กรู้จักให้สีอะไรบ้าง และทำอย่างไรสีจึงจะออกมาจากผักและผลไม้ แล้วนำมาเสนอร่วมกันโดยเขียนในรูปของใบเมฆงมูม (Web) คิดไว้ในชั้นเรียน จากนั้น เด็กร่วมกันคิดตัดสินใจเลือกคำถาม เพื่อวางแผนสืบค้นหาคำตอบ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ เด็กร่วมกันสรุปประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาอีกครั้ง รวมทั้งมีการตั้งสมมติฐานวางแผนหาคำตอบเขียน Web การวางแผนไว้ในชั้นเรียน เช่น แดงโมนำมาผ่าเอาเมล็ดออกและปั่นมีน้ำเป็นสีแดง แอปเปิ้ลปอกเปลือกหั่นแล้วนำมาปั่นหรือไม่ต้องปอกเปลือกปั่นแล้วบีบจะให้สีแดง ส้มผ่าแล้วเอามือบีบ หรือแกะเปลือกนำไปปั่น จะมีสีเหลือง บางคนบอกมีสีส้ม เปลือกกล้วยนำมาหั่นแล้วปั่นจะมีสีเหลือง เป็นต้น

ครูได้ติดต่อเชิญวิทยากรมืออาชีพทำงานมาให้ความรู้แก่เด็ก วิทยากรได้นำใบเตยมาหั่น ไล่ครกตำ เทน้ำไล่ไปในครก เทน้ำใบเตยกรองใส่กะละมัง เด็กเห็นน้ำเป็นสีเขียวมีกลิ่นหอม และวิทยากรนำใบเตยที่หั่นแล้วใส่เครื่องปั่นพร้อมน้ำ เด็กได้เรียนรู้วิธีการทำให้สีออกจากใบเตยหลายวิธี นอกจากนี้ยังนำฟักทองที่ต้มสุกแล้วมาผสมกับแป้งปั่นบดลอยออกมาเป็นสีเหลือง

หลังจากวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติมเด็กได้ตกลงร่วมกันแบ่งกลุ่มตามสี 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน มีสีแดง สีเขียว สีเหลือง สีส้ม โดยเลือกอยู่ตามสีที่ตนเองชอบ และเริ่มปฏิบัติกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ ซึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ครั้งแรกจะไม่กำหนดหน้าที่ของเพื่อนในกลุ่ม แต่จะกำหนดในการปฏิบัติตามแผนในครั้งต่อไป ใน 1 กลุ่ม ประกอบด้วย 5 คน ใน 5 คน จะมีหน้าที่ได้รับมอบหมายไม่ซ้ำกันในการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ เช่น มีหน้าที่หยิบอุปกรณ์ เก็บอุปกรณ์ ทำความสะอาดอุปกรณ์ สรุปลง การปฏิบัติกิจกรรมตามแผนในระยะแรก ๆ มีเด็กบางคนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบ เพื่อนมีส่วนสำคัญกระตุ้นให้ปฏิบัติตามหน้าที่ และเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หลายครั้งเด็กเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนมากขึ้น สอดคล้องกับ รตินันท์ ไมตรีจิต (2537: 47) ที่กล่าวว่าความรับผิดชอบคือการรู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ไม่ปัดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่น พยายามทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ

นอกจากนี้จะพบว่าในการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ เด็กมีความสุขและสนุกกับการทำกิจกรรม เพราะการปฏิบัติกิจกรรมที่มีการทดลองสีที่ได้จากพืช ได้รับคำตอบตามสมมติฐานที่วางไว้ และบางครั้งคำตอบที่ได้ไม่ตรงกับสมมติฐาน เช่น กลัวย่นนำมาปั่นจะให้สีเหลือง เปลือกกลัวย่นนำมาปั่นจะให้สีเหลือง คำตอบที่ได้ไม่ได้ให้สีเหลืองแต่ให้สีดำ ซึ่งสอดคล้องกับ ฉัฐจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542: 13 – 14) ที่กล่าวว่าเด็กทำงานตามความสนใจ ตามความสามารถของตน เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน ได้ฝึกการสังเกต สัมผัส จำแนก เปรียบเทียบ

ระยะที่ 3 สรุปโครงการ เด็กผ่านการสืบค้นหาคำตอบจากคำถามที่ตนสนใจ เด็กร่วมกันวางแผน นำเสนอผลงานที่ทำในโครงการ โดยการจัดนิทรรศการ เชิญครู เด็กจากห้องอื่น ผู้ปกครอง และบุคคลที่สนใจเข้าร่วมชมผลงานโดยเด็กรับผิดชอบแบ่งหน้าที่ในการเสนอผลงานตามกลุ่มสี เล่ากระบวนการ ขั้นตอนเกี่ยวกับผลงาน ตั้งแต่ก่อนดำเนินกิจกรรม ขณะดำเนินกิจกรรม และผลของการดำเนินกิจกรรม เป็นการสรุปผลงานกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าชมได้เห็นกระบวนการดำเนินกิจกรรม ดังที่ พัชรี ผลโยธิน (2542: 82 – 84) กล่าวว่า ระยะนี้เป็นระยะสรุปเหตุการณ์ การนำเสนอผลงานของเด็กเป็นการช่วยให้เด็กทบทวนและประเมินโครงการทั้งหมดของเด็ก

การจัดประสบการณ์แบบโครงการทั้ง 3 ระยะ ได้ส่งเสริมและพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่าง ความรับผิดชอบต่อตนเองโดยช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จและเก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่เมื่อใช้เสร็จ ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม โดยช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเก็บรักษาของใช้เข้าที่เมื่อทำงานหรือเล่นเสร็จ

4. ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

4.1 การกำหนดหัวข้อเรื่องจากเรื่องที่เด็กสนใจ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก และเด็กมีโอกาสสังเกตเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เด็กสนใจทำกิจกรรม

4.2 ในระยะแรกของการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เด็กบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ครูควรมีบทบาท กระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นทุกคน

4.3 ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

4.4 เวลาในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ควรยืดหยุ่นตามความสนใจของเด็กและจำนวนวันในการจัดประสบการณ์ ควรขยายออกไปได้อีกตามความสนใจของเด็ก

4.5 ระหว่างการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เมื่อมีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล จะพบพฤติกรรมของเด็กบางคนไม่พัฒนา ครูควรกระตุ้นให้เด็กเกิดการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์

4.6 ควรอธิบายหลักการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ให้ครูที่เข้าสังเกตการจัดประสบการณ์แบบโครงการเข้าใจและไม่บอกคำตอบเด็กก่อนที่เด็กจะค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

4.7 ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์แบบโครงการตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

5.1.1 ครูสามารถจัดประสบการณ์แบบโครงการ ให้เหมาะกับเด็กปฐมวัยได้ทุกระดับอายุ

5.1.2 ครูต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์
ติดต่อวิทยากรให้เด็ก สืบค้นข้อมูล และบูรณาการความรู้ให้กับเด็ก

5.1.3 ครูต้องคอยชี้แนะปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในกลุ่มย่อย
ของเด็ก

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการศึกษาการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่ส่งเสริมความรับผิดชอบ
ด้านอื่น นอกเหนือจากความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม

5.2.2 ควรจัดประสบการณ์แบบโครงการให้ต่อเนื่องอาจใช้เวลา 1 ภาค หรือ
1 ปีการศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คมสันต์ พุ่มพงษ์ (2536) “ผลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความรับผิดชอบต่อนื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าไม้ จังหวัด ชัยนาท” ปรินญาการศึกษา มหาวิทยาลัย วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- จามรี สุวานันท์ (2545) “ผลของการใช้ตัวแบบต่อการปลูกฝังพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- จूरรัตน์ นันทยทวิกุล (2538) “การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร” ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เฉลิม คำแก้ว (2530) “ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยก้างราษฎรรัฐสามัคคี อำเภอ พญาเม็งราย จังหวัด เชียงราย” ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ชำนาญ นิสารัตน์ (2524) *หนังสือสังคมศาสตร์ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ณัฐจิตต์ ลิมวนาทิพงษ์ (2542) “การเปรียบเทียบความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ” ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ดวงเดือน พันธมนาวิน (2538) *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมและการพัฒนาบุคคล* กรุงเทพมหานคร โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันพัฒนบริหารศาสตร์
- ทิสนา แยมมณี (2522) *ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน กลุ่มสัมพันธ์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเล่ม 1* กรุงเทพมหานคร บุรพาศิลป์การพิมพ์
- บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2526) *การทดสอบแบบอิงเกณฑ์แนวคิดและวิธีการ* ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ประดิพันธ์ อุปรมัย (2527) “หน่วยที่ 6 การพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัย” ในเอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมการสอนปฐมวัยศึกษา หน้า 1 – 45 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ประดิษฐ์ อุปรมัย (2532) *ลักษณะเด็กที่มีความรับผิดชอบ* เอกสารการสอนพฤติกรรมวัยเด็ก
หน่วยที่ 3 พิมพ์ครั้งที่ 8 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประดิษฐ์ อุปรมัย (2541) “หน่วยที่ 9 ความรับผิดชอบของเด็ก” ในเอกสารการสอนชุดวิชา
พฤติกรรมวัยเด็ก นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประภาพรรณ เอี่ยมสุภายิต (2532) “การวิเคราะห์และพัฒนาพฤติกรรมเด็กปฐมวัย” ในเอกสาร
การสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 13
หน้า 756—776 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปลาสัน กงตาล (2535) “การร่วมมือกันเรียนรู้” วารสารศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น 15, 1
(กันยายน)
- ปัทมา ศุกข์กำเนิด (2545) “การศึกษาพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์แบบโครงการ” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เปลว ปุริสาร (2543) “การศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์แบบโครงการ” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พัชรี ผลโยธิน (2542) *การสอนแบบโครงการ ในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3—5 ปี)* แนวคิด
กลุ่มนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เซเวนธ์ ฟรินดิง กรุ๊ป
- พรรณิ ช.เจนจิต (2538) *จิตวิทยาการเรียนการสอน* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ คอมแพคพรีน จำกัด
- พรรณิ ทองทับ (2545) “ผลของการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”
ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ยุทธพงษ์ โภยวรรณ (2540) *เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาโครงการงาน*
กรุงเทพมหานคร บริษัทพิมพ์ดี จำกัด
- เยาวพา เดชะคุปต์ (2544) *การศึกษาปฐมวัย* กรุงเทพมหานคร เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์
- รติรัตน์ ไมตรีจิต (2537) “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความ
รับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบร่วมมือกับการสอนตาม
คู่มือครู” ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ราศี ทองสวัสดิ์ “การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก 3—4 ขวบ” *วารสารการศึกษาปฐมวัย*
(25 กรกฎาคม 2540) หน้า 19—28

- วัฒนา มัคคสมัน (2539) “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วัฒนา มัคคสมัน (2544) *รูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- วัชรินทร์ เทพมณี (2545) “ผลของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่มีต่อวินัยในตนเอง ของเด็กปฐมวัย” วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วรนาท รักสกุลไทย (2544) *การเรียนรู้แนวใหม่* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เฟิสท์พริ้นติ้ง
- ศรีสุดา ชิตโสภา (2545) “การเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมหลังการเล่านิทานด้วยวิธีการ ตอบคำถามและวิธีการเล่นบทบาทสมมติที่มีต่อความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย” วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุภารัตน์ พลแพงพา (2544) “ผลของการสอนนิทานชาดกเรื่องนิทานพระมหาชนกโดยใช้การสอน แบบโครงการที่มีต่อความเพียรของเด็กวัยอนุบาล” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2537) หน้า 22 *จิตวิทยาการศึกษา* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ (2544) *เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการสอนแบบโครงการ สำหรับเด็กปฐมวัย* วันที่ 10 ธันวาคม 2544 กรุงเทพมหานคร ภาควิชา หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สมสุดา มัชฌมจันทร์ (2544) “การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดย การใช้การสอนแบบโครงการในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุทัย บุญโท (2544) “การศึกษาพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด ประสบการณ์แบบโครงการ” วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อำพรพรรณ เนียมคำ (2545) “ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ที่มีต่อความสามารถทาง
คณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

คู่มือ

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ
เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย

คำนำ

คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย โรงเรียนคาริกา กรุงเทพมหานคร

การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเด็กเป็นผู้มีบทบาทเลือกเรื่องที่จะเรียน เลือกวิธีการที่จะศึกษา เพื่อแสวงหาคำตอบ และเสนอผลการค้นคว้าด้วยตัวเอง ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก ให้กำลังใจเด็กในการทำงาน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ฉบับนี้คงเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย และเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

เดือนใจ อินเทียง

คู่มือการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

บทนำ นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เด็กในช่วงปฐมวัยเป็น วิทยาทองของชีวิต เป็นวัยวางรากฐานสำคัญทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพ คุณธรรม และจริยธรรม โดยจริยธรรมด้านความรับผิดชอบสามารถปลูกฝังได้ในเด็กปฐมวัย เพราะเป็นวัยที่กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว การฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ ข้อตกลงต่าง ๆ และดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกัน อย่างสม่ำเสมอ สามารถช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบของเด็กได้

ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เด็กมีความรับผิดชอบได้ ต้องให้เด็กมีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยไม่ให้เด็กรู้สึกเหมือนถูกบังคับให้ทำ จึงได้นำการจัดประสบการณ์แบบโครงการ (Project Approach) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่เด็กศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ ตามระดับความสามารถของเด็ก โดยมีการวางแผนและอาศัยการทำกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น การคิด การวางแผน การช่วยกันทำงาน การลงมือปฏิบัติ การศึกษาจากของจริง การทดลอง การสังเกต การตั้งสมมุติฐาน การคาดคะเน ฯลฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมตามความคิดของเด็กเอง ประกอบด้วย 3 ระยะ ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ ครูและเด็กร่วมอภิปรายหัวข้อเรื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของเด็ก และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ระยะที่ 2 พัฒนา โครงการ ศึกษาภาคสนาม ลงมือปฏิบัติจริง ครูจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูลให้เด็กได้สืบค้น ระยะที่ 3 สรุปโครงการ ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ และจัดแสดงนิทรรศการ

ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ของ แคทซ์ และชาร์ด (Katz & Chard) โดยมีเป้าหมายปลูกฝังคุณค่าของชีวิตลงในจิตใจของเด็กทั้งเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะ ส่งเสริมให้เข้าใจโลกรอบ ๆ ตัว ซึ่งเต็มไปด้วยประสบการณ์ที่เด็กจะได้เรียนรู้ ผ่านการเล่น ช่วยให้การเรียนของเด็กสนุกสนานมากขึ้น

เด็กจะเรียนรู้แต่ละระยะของโครงการ ซึ่งมีอยู่ 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ เด็กอภิปรายเพื่อเลือกและปรับหัวข้อที่จะทำการสืบค้น เมื่อได้หัวข้อแล้ว เริ่มทำแผนภูมิใยแมงมุม (Web) ร่วมกันระหว่างครูกับเด็ก ช่วยกันตั้งประเด็นคำถาม แล้วจัดแสดงไว้ในชั้นเรียน

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ เด็กทำงานในภาคสนาม สืบค้นจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ครูจัดเตรียมแหล่งข้อมูลให้เด็กได้สืบค้น และสังเกตอย่างใกล้ชิด พร้อมบันทึกสิ่งที่พบเห็น

ระยะที่ 3 สรุปโครงการ สรุปเพื่อเสนอรายงาน และจัดแสดง เด็กสามารถเล่าเรื่องการทำโครงการให้ผู้ฟัง จัดแสดงสิ่งที่เป็นจุดเด่นให้เพื่อนในชั้นเรียนอื่น ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้บริหารได้เห็น การจัดแสดงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้ทบทวนและประเมินโครงการทั้งหมด

หลักการเลือกหัวเรื่อง

1. เป็นหัวเรื่องที่เด็กทุกคนหรือเด็กส่วนใหญ่ของกลุ่มสนใจต้องการเรียนรู้
2. มีแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมตามโครงการนี้ได้
3. เป็นหัวเรื่องที่เด็กพอจะมีประสบการณ์อยู่บ้างแล้ว
4. เป็นหัวเรื่องที่เด็กสามารถใช้ประสบการณ์ตรงในการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงได้
5. เป็นเรื่องที่เป็นจริงสามารถให้เด็กมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องนั้นได้
6. เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้มีการร่วมกันคิด พิจารณา วางแผน และร่วมมือกันทำงาน
7. เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ สร้างสิ่งของหรือเล่นสมมุติ
8. เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
9. เด็กมีโอกาสใช้ทักษะต่าง ๆ ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
10. ผู้ปกครอง และชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ

ลักษณะสำคัญในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

1. การอภิปรายกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ทุกระยะของโครงการต้องใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนการร่วมกันคิด พิจารณา วางแผนและตัดสินใจ ในแผนงานต่าง ๆ ของโครงการ

2. การปฏิบัติภาคสนาม เป็นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กได้ค้นคว้าข้อมูลซึ่งทำให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ตลอดจนการใช้ทักษะต่าง ๆ ในการสืบค้นข้อมูลอันนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่

3. การนำเสนอประสบการณ์เดิม เป็นการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เดิม ในหัวเรื่องที่ตนสนใจโดยเด็กสามารถที่จะนำเสนอด้วยวิธีการอันหลากหลายผ่านการทำงานศิลปะประเภทต่าง ๆ เช่น การวาด การปั้น การประดิษฐ์หรือการนำเสนอโดยการเล่นบทบาทสมมุติ เป็นต้น

4. การสืบค้น เปิดกว้างให้ใช้แหล่งข้อมูลอย่างหลากหลาย ตามหัวเรื่องที่เด็กสนใจ เด็กสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เพื่อนนอกโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์วิทยากร เป็นต้น

5. การจัดแสดง เป็นการนำเสนอผลงานที่ทำในโครงการโดยจัดแสดงในรูปแบบของนิทรรศการ เพื่อสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความเข้าใจกับบุคคลอื่นและแสดงถึงความสำเร็จของโครงการร่วมกัน

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	กิจกรรม	พฤติกรรมความรับผิดชอบ
<p>ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ</p> <p>1. การอภิปรายกลุ่ม</p> <p>2. การนำเสนอประสบการณ์เดิม</p> <p>3. การศึกษานอกสถานที่</p> <p>4. การสืบค้น</p> <p>5. จัดแสดง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกลุ่มเด็ก สังเกตพูดคุยสิ่งที่กลุ่มสนใจ - ร่วมกันนำเสนอเกี่ยวกับหัวเรื่องที่สนใจจะศึกษา - เล่าประสบการณ์เดิม และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่อง การวาดภาพ การปั้น เป็นต้น - กระตุ้นให้เด็กสนใจสังเกตสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ของจริง ในธรรมชาติรอบตัว - เด็กไปสนทนากับผู้ปกครองเกี่ยวกับหัวเรื่องในโครงการ - ร่วมกันสรุปประเด็นคำถามเรื่อง que เด็กต้องการศึกษา - ร่วมกันบันทึกคำถามที่ต้องการลงในแผนภูมิไวยเมงมุม(Web) <p>ร่วมกันจัดแสดงประสบการณ์ เดิมและประเด็นคำถามไว้ที่ป้าย ในชั้นเรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย - ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม - ช่วยตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน - ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	กิจกรรม	พฤติกรรมความรับผิดชอบ
<p>ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ</p> <p>1. การอภิปรายกลุ่ม</p> <p>2. การศึกษานอกสถานที่</p> <p>3. การนำเสนอประสบการณ์เดิม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมกันสรุปประเด็นปัญหา และสิ่งที่เด็กสงสัย ที่ต้องนำมาศึกษาอีกครั้ง - ร่วมกันตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัย เพื่อค้นคว้าหาคำตอบ ร่วมกัน โดยการวางแผนหาคำตอบทีละ 1 คำถาม - ตั้งสมมุติฐานค้นหาคำตอบที่จะศึกษา โดยการอภิปรายกลุ่ม - ร่วมกันค้นคว้าหาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับหัวเรื่องจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ - ดำเนินกิจกรรม หาคำตอบจากข้อสงสัย จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ตามที่เด็กได้วางแผนไว้ เช่น เชิญวิทยากร ผู้ปกครอง ไปศึกษาดูงาน ฯลฯ - รวบรวมคำตอบจากการนำเสนอของเด็กเพิ่มเติมลงในแผนภูมิไฮแมงมุม (Web) 	<ul style="list-style-type: none"> - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย - ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	กิจกรรม	พฤติกรรมความรับผิดชอบ
<p>ระยะที่ 3 สรุปโครงการ</p> <p>1. การอภิปรายกลุ่ม</p> <p>2. การศึกษานอกสถานที่</p> <p>3. การนำเสนอ ประสบการณ์เดิม</p> <p>4. การสืบค้น</p> <p>5. การจัดแสดง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ - ครูเชิญชวนให้เด็กร่วมกันคิดวางแผน นำเสนอผลงานที่ทำในโครงการ - เด็กร่วมกันวางแผนเสนอผลงาน ที่ทำในโครงการโดยเชิญครู นักเรียน ผู้ปกครอง บุคคลที่สนใจเข้าร่วมชม - เด็กนำเสนอผลงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย และตามที่เตรียมการไว้ - สิ้นสุดโครงการ ครูและเด็ก ร่วมกันประเมินความสำเร็จ และอภิปรายผลการทำโครงการ - เด็กและครูร่วมกันวางแผน จัดเก็บนิทรรศการผลงานต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดการนำเสนอโครงการ - ค้นหาความสนใจและเตรียมการเข้าสู่โครงการใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ - สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ - ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม - เก็บรักษาของใช้ของเล่นเข้าที่เมื่อทำงานหรือเล่นเสร็จ - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

บทบาทครูและบทบาทเด็กในการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	บทบาทครู	บทบาทเด็ก
<p>ระยะที่ 1</p> <p>เริ่มต้นโครงการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ - เชิญชวนให้เด็กเสนอแนะเกี่ยวกับหัวเรื่องที่สนใจและร่วมกันอภิปรายตัดสินใจโดยใช้วิธีเรียงลำดับหัวเรื่องจากมากไปหาน้อย แล้วทำโครงการอันดับแรก ๆ ก่อน ส่วนโครงการอื่นทำภายหลัง - เชิญชวนให้เด็กเล่าเรื่องราวตามความรู้เดิมของเด็ก โดยครูจดบันทึกสิ่งที่เด็กเล่า - ครูกระตุ้นให้เด็กร่วมกันสรุปประเด็นคำถาม เรื่องที่เด็กต้องการศึกษา - ครูจัดแสดงแผนภูมิไฮแมงมุมในประเด็นคำถามที่เด็กต้องการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมอภิปรายเรื่องที่น่าสนใจ โดยการใช้คำถาม - เด็กตกลงเลือกเรื่องที่จะทำโครงการ - เด็กแลกเปลี่ยนความรู้เบื้องต้น ด้วยการสนทนา วาดภาพเล่าเรื่อง กับเพื่อนและครู - เด็กอภิปรายตั้งประเด็นปัญหาที่จะศึกษา - เด็กมีส่วนร่วมในการจัดแสดงแผนภูมิไฮแมงมุม

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	บทบาทครู	บทบาทเด็ก
<p>ระยะที่ 2</p> <p>พัฒนาโครงการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นให้เด็กวางแผนทำกิจกรรมในประเด็นปัญหาที่เลือกมาจากแผนภูมิไฮแมงมุม - ครูใช้คำถามให้เด็กกำหนดรายละเอียดที่สามารถดำเนินการสืบค้นได้ - สนับสนุนให้เด็กค้นคว้าเพื่อพบความรู้ใหม่ และหาคำตอบที่ถูกต้อง โดยครูให้แหล่งข้อมูลความรู้เพิ่มเติมแก่เด็กเกี่ยวกับหัวเรื่อง เช่น หนังสือ วีดีโอ ทัศนียภาพ วิทยากร ผู้ปกครอง ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กร่วมกันวางแผนทำกิจกรรมที่เด็กสนใจ - เด็กร่วมกันค้นคว้าหาแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ - เด็กร่วมกันกำหนดรายละเอียดการสืบค้นในประเด็นปัญหาที่เลือกมาจากแผนภูมิไฮแมงมุม โดยใช้ประสบการณ์เดิม - เด็กนำความรู้ใหม่ ประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาโครงการ - เด็กร่วมกันสืบค้นสิ่งที่ได้จากโครงการ เพื่อหาข้อผิดพลาด และปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนการจัดประสบการณ์	บทบาทครู	บทบาทเด็ก
<p>ระยะที่ 3</p> <p>สรุปโครงการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเชิญชวนให้เด็กร่วมกันวางแผน นำเสนอผลงานที่ทำในโครงการ - ครูกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น หาวิธีการนำเสนอผลงาน - ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้จัดเก็บนิทรรศการ ผลงานต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ - เด็กร่วมกันวางแผนจัดแสดงผลงานที่ทำในโครงการ - นำเสนอผลงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย - เด็กลงมือจัดเก็บนิทรรศการ ผลงานตามลำพัง

การประเมินผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ทำการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเด็กที่เกิดขึ้นตลอดเวลาขณะเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย แหล่งค้นคว้าข้อมูลอย่างหลากหลาย ดังนี้

1. บริเวณโรงเรียน และในสนามของโรงเรียน
2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. พ่อ แม่ และผู้ปกครอง
4. บุคคลในครอบครัว
5. เพื่อน ๆ ในและนอกโรงเรียน
6. วิทยากร ที่มีความรอบรู้ในหัวเรื่อง
7. วัสดุทัศน ทัศน์
8. ห้องสมุด

แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เรื่อง “สิ่งที่ได้จากพืช”

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ วันที่ 1	- สนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่ เด็กสนใจและเลือก หัวเรื่องทำโครงการ				
วันที่ 2	- ร่วมกันอภิปราย เกี่ยวกับประสบการณ์ เดิม ในหัวเรื่องที่ครู และเด็กตกลงเลือก				
วันที่ 3		- สังเกตสิ่งของวัสดุ อุปกรณ์ของจริงใน ธรรมชาติรอบตัว		- สนทนากับพ่อแม่ ของตนที่บ้านใน หัวเรื่อง	

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 4			- นำเสนอ ประสบการณ์เดิม โดยการวาดภาพ		
วันที่ 5				- เด็กตั้งคำถามสิ่งที่ อยากรู้เกี่ยวกับสีที่ ได้จากพืช จากผู้ปกครอง	- ครูและเด็กช่วยกัน นำประเด็นคำถาม ติดไว้ที่ป้ายใน ชั้นเรียน

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ วันที่ 6	- ร่วมกันทบทวน ประเด็นคำถามที่ ต้องการศึกษา		- ร่วมกันตัดสินใจเลือก ประเด็นปัญหา เพื่อ ค้นคว้าหาคำตอบ ร่วมกัน		
วันที่ 7				- ตั้งสมมุติฐาน วางแผนหาคำตอบ	
วันที่ 8		- เชิญวิทยากรมาให้ ความรู้เรื่องสิ่งที่ได้ จากพืช	- บันทึกข้อมูลจาก คำถามเด็ก		
วันที่ 9			- นำเสนอความรู้ที่ได้ จากวิทยากร		- ร่วมกันจัดแสดง ความรู้ใหม่ไว้ที่ป้าย ในชั้นเรียน

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 10				- ร่วมกันวางแผน หาคำตอบ ตาม ขั้นตอนที่ละคำถาม	
วันที่ 11	- เด็กสนทนาเพื่อ แบ่งกลุ่มตามสี ที่เด็กสนใจ		- นำเสนอรายชื่อกลุ่ม ตามสีโดยการ วาดภาพและเขียนชื่อ สมาชิกในกลุ่ม		
วันที่ 12				- ทดลองพืชที่ให้ สีแดงตามขั้นตอน	
วันที่ 13			- ปั้นพืชที่ให้สีแดง		- จัดแสดงผลงานการ ปั้นไว้ในชั้นเรียน

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 14				- ทดลองพืชที่ให้ สีเขียวตามขั้นตอน	
วันที่ 15	- สนทนาเกี่ยวกับสีที่ ได้จากพืชนำไปทำ ประโยชน์อะไร ได้บ้าง			- ไปห้องสมุดค้นคว้า หาความรู้และพูดคุย กับผู้ปกครอง	
วันที่ 16			- นำเสนอความรู้ที่ได้จาก ห้องสมุดและผู้ปกครอง เกี่ยวกับประโยชน์ของสี ที่ได้จากพืช		
วันที่ 17		- เชิญวิทยากรสาธิต การทำงาน โดยใช้สี จากพืช และเด็ก ร่วมกันทำงาน			

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 18			- นำเสนอความรู้ที่ได้ จากวิทยากร		
วันที่ 19				- ทดลองพืชที่ให้สีส้ม ตามขั้นตอน	- สรุปความรู้ใหม่ ลงบนป้ายใน ชั้นเรียน
วันที่ 20				- ปักนิกในสนาม นำผักผลไม้ มาจากบ้าน มาทำ น้ำผลไม้ปั่น และ แซนด์วิช	

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 21				- ทดลองพืชที่ให้ สีเหลืองตาม ขั้นตอน	- สรุปความรู้ใหม่ ลงบนป้าย ในชั้นเรียน
วันที่ 22	- สนทนาขั้นตอนที่ได้ ปฏิบัติตามโครงการ				- สรุปขั้นตอนการ ทำงานที่ได้ปฏิบัติ ตามโครงการ จัดแสดงไว้ที่ป้าย ในชั้นเรียน
ระยะที่ 3 สรุปโครงการ วันที่ 23	- เข้ากลุ่มตามสี สนทนาความรู้ที่ ได้รับจากการปฏิบัติ ตามโครงการ		- สานิตสีที่ได้จากพืช ตามกลุ่มสี		

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 24		- สํารวจสถานที่วาง แผนการนำเสนอ ผลงานในโครงการ โดยเชิญครูและเด็กชั้น อื่น เข้าร่วมกิจกรรม	- เชิญผู้ปกครองเข้า ร่วมกิจกรรม		
วันที่ 25					- จัดนิทรรศการ แสดงผลงานที่ จัดทำในโครงการ ทั้งหมด

ระยะ/วัน	การอภิปราย	การศึกษาภาคสนาม	การนำเสนอ	การสืบค้น	การแสดงนิทรรศการ
วันที่ 26			- นำเสนอผลงาน ตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายและ จัดเก็บนิทรรศการ		
วันที่ 27	- ร่วมสนทนาความ สนใจของเด็ก เพื่อ เข้าสู่โครงการใหม่				

ภาคผนวก ข

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ

แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ

ครูประจำชั้น สังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ แล้วบันทึกลงในแบบสังเกต โดยเขียนเครื่องหมาย

3 ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็ก มี 3 ระดับ

- 2 หมายถึง แสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบได้ด้วยตนเอง
 1 หมายถึง แสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบ เมื่อมีผู้แนะนำ ตักเตือน
 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบ แม้จะมีผู้แนะนำ ตักเตือน

ชื่อ.....นามสกุล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่	รายการพฤติกรรมความรับผิดชอบ	ระดับ		
		พฤติกรรม	2	1
	ความรับผิดชอบต่อตนเอง			
1.	ช่วยตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน			
2.	สนใจงานที่ได้รับมอบหมาย			
3.	ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ			
4.	เก็บของใช้ส่วนตัว เข้าที่เมื่อใช้เสร็จ			
	ความรับผิดชอบต่อกลุ่ม			
5.	ช่วยเหลือเพื่อนในการทำงาน			
6.	ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม			
7.	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น			
8.	เก็บรักษาของใช้ ของเล่นเข้าที่เมื่อทำงานหรือเล่นเสร็จ			

ผู้สังเกต.....

ภาคผนวก ค
แบบประเมินคุณภาพของเครื่องมือ

แบบประเมินคุณภาพคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย 3 ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่าน

1. คุณภาพของคู่มือการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

รายการ	เหมาะสม	ควรปรับ และแก้ไข
1. เนื้อหา		
1.1 บทนำ		
1.2 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ		
1.3 ลักษณะกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ		
1.4 วิธีการประเมินการจัดประสบการณ์		
1.5 แหล่งการเรียนรู้		
1.6 แผนการจัดประสบการณ์แบบโครงการ		
2. รูปแบบการเขียน		
2.1 ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน		
2.2 อ่านเข้าใจง่าย		

2. ความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

ภาพประกอบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ

ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ

ระยะที่ 3 สรุปโครงการ

